

СЪДЪРЖАНИЕ

ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА И ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ – ФАКТОРИ, ПОДХОДИ И ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ	3
ПОЗИТИВНАТА УЧЕБНА СРЕДА – РЕШАВАЩ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС	3
УЧИЛИЩЕН КЛИМАТ И ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ	8
ПОДХОДИ И ПРАКТИКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛЕН УЧИЛИЩЕН КЛИМАТ В ОНТАРИО, КАНАДА	12
УПРАВЛЕНИЕ НА ПОВЕДЕНИЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА ПРЕЖДЕВРЕМЕННО НАПУСКАНЕ	14
УЧИЛИЩЕ БЕЗ АГРЕСИВНО ПОВЕДЕНИЕ И НАСИЛИЕ	19
ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И СПРАВЯНЕ С АГРЕСИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩАТА В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ	26
АВСТРИЯ	26
ВЕЛИКОБРИТАНИЯ (АНГЛИЯ)	31
ГЕРМАНИЯ	34
МАЛТА	41
ФИНЛАНДИЯ	45
ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ	49
ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА СЪЗДАВАНЕ НА СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ПОВЕДЕНИЕ В УЧИЛИЩАТА В АВСТРИЯ	49
ПРОМЯНА НА ПОВЕДЕНИЕТО: МОДУЛ НА ЮНЕСКО ЗА ОРИЕНТИРАНЕ И КОНСУЛТИРАНЕ	54
ПОЛЕЗНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ	57

Бюлетинът INFOсвят
се изготвя по материали от реномирани
чуждестранни източници.

Редакционен съвет:
Ваня Грашкина, Валентина Славчева,
Величка Лозанова

Адрес:
1125 София
бул. „Д-р Г. М. Димитров” № 52А
тел.: 02 / 817 38 55; 817 38 38
e-mail: requests@nacid.bg

Отговорен редактор:
Величка Лозанова

Редактор:
Лозмари Дърмонова

Оформление и предпечат:
д-р Йордан Илиев

ISSN: 1314-8966

ОБРАЗОВАТЕЛНА СРЕДА И ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ – ФАКТОРИ, ПОДХОДИ И ПРАКТИКИ ЗА УПРАВЛЕНИЕ

ПОЗИТИВНАТА УЧЕБНА СРЕДА – РЕШАВАЩ ФАКТОР ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС

Въведение

Процесите в класната стая и ангажираността на учениците са приоритет за учителите, училищните ръководства, системните администратори и обществеността. Те силно рефлектират върху общественото мнение, ефикасността на учителите и нивото на постиженията на учениците, включително и върху учениците с проблемно поведение. Поведението е от първостепенна грижа за всички учители и разработването на ефективен подход за управление на дисциплината в клас по положителен начин, запазвайки достойнството на младия човек и неговата ангажираност, е в основата на успеха от обучението. Една от първите задачи на преподаването е да се разработи структурирана среда за обучение, така че учениците да участват в смислени дейности, които подпомагат тяхното развитие и резултати. Учителите, които са в състояние да ангажират учениците, имат план за управление още преди те да пристигнат в училище.

Публикацията представя компонентите на Рамка на позитивната учебна среда (РПУС) (Positive Learning Framework) за ефективно управление на класа като „Модел на силните качества“. Рамката се базира на устойчивост, самоуважение, невро-

логични изследвания и позитивна психология, която подчертава силните страни на учениците и показва как педагозите могат да ги използват за подпомагане на личностното израстване на всички деца.

Ползата от модела на силните качества е, че той се базира на личните способности и качества на всеки индивид. Отразява изобретателността и устойчивостта, която съществува у всички ученици. Подходът на фокусирането върху положителните качества помага на учителите да погледнат от различна гледна точка на ученика и неговото поведение. В голямата си част психологическите изследвания са насочени към дефицитите, разстройствата и уврежданията, а изучаването на това, кое прави живота ценен, е останало на заден план. Позитивната психология предлага възраждане на модела за търсене, на първо място, на позитивното във всеки млад човек и изследва условията и процесите, които допринасят за преуспяването на хора, групи и институции. За педагозите това е една важна гледна точка към поведението, тъй като поставя мотивацията и потребностите в центъра на вниманието. Концентрирането върху дефицитите води до възприемането на ученика или семейството като виновна страна и не отчита условията на средата, както и

процесите на взаимодействие между ученик и учител.

Модел на позитивната учебна среда

Позитивната учебна среда предполага непрекъснат процес на предварителна подготовка на учителя за учебния процес и неговото провеждане, в който основният въпрос е кои са най-адекватните реакции на различните форми на поведение на учениците. Програмите на висшите училища за подготовка на учители се фокусират върху отделни подходи и методи, често без връзка помежду им, свързани с учебната програма, обучението или управлението. Те оставят на отговорността на учителя да свърже всичко в едно, за да създаде модела на обучение и преподаване. Тази практика води до автоматизиране на преподавателските концепции и умения. При разработването на личен подход към

преподаването, учителите са длъжни да интегрират информация от множество източници, някои от които могат да бъдат в противоречие един с друг и всеки един от тях може да претендира, че има адекватен отговор на проблема!

Моделът на позитивната учебна среда предлага задълбочен, основан на доказателства, синтез на съвременните познания по ефективно управление на процесите в класната стая и обучението. Той започва с подготовката, преминава през същността на процеса и стига до коригиране на поведението на учениците с цел насърчаване на ученето. В него са включени и практическите умения и стратегии за предотвратяване и реагиране на проявите на недисциплинираност. Прилагането на модела на позитивната учебна среда от всички членове на училищния екип съдейства за развитието и поддържането на постоянно качество на средата и повишаване на учебните резултати.

Таблица 1. Модел на изграждане на позитивна учебна среда в час

Превенция: осъзнаване и план за управление	Превенция: конструиране на урока и часа	Коригиращи действия
<p>В началото на годината и преди работа с всеки клас</p> <ul style="list-style-type: none"> осъзнаване на настоящото състояние проактивно мислене – ще има прояви на недисциплинираност в някакъв етап от часа проява на загриженост и приветливо посрещане на учениците в класната стая оформление на класната стая и разположение на учебните ресурси високи и специфични очаквания правила, рутинни действия и процедури 	<p>Начало</p> <ul style="list-style-type: none"> привличане на вниманието на целия клас от първата минута на часа дефиниране на ясни цели и резултати за часа мотивиране на класа „стръв за учене“ стройна организация позоваване на предишни знания и умения ниво на ангажираност на учениците 	<p>Отговори от ниско ниво (минимално/без прекъсване на часа)</p> <ul style="list-style-type: none"> демонстриране на уважение към достойнството на ученика (поверителност/учтивост/тон на гласа) минимален език (използване на кратки съобщения, самоуверен тон и зрителен контакт, избягване на въпроса „защо“, пренасочване на вниманието към урока) поддържане на близост с учениците обръщение на име и изказване на благодарност поглед невербална комуникация/жестове/сигнали пренасочване на вниманието отлагане за разговор на четири очи тактическо игнориране

Поведение по време на уроците	Средно ниво на отговор	Умерено ниво на отговор
<ul style="list-style-type: none"> • свързващо поведение • „условен знак“ (cue to start) за започване на часа • управление на движението на учениците • „имай очи и на гърба“ • признаване и поощряване на прояви на подходящо поведение • даване на възможности за самостоятелност и отговорност 	<ul style="list-style-type: none"> • стратегия на преподаване и учене – активно включване на учениците • стратегии за учене чрез сътрудничество • групова работа • движение на учениците, съобразено с ресурсите • релевантна реакция на отговорите и положените усилия от страна на ученика • подкрепа и насърчаване на положителните резултати 	<ul style="list-style-type: none"> • време за конферентни занимания в кръг (circle-time) • дефиниране на мотивацията • дефиниране на игровите моменти • демонстриране на съпричастност • предложения за справяне с трудностите • предлагане на възможности за избор при възлагане на отговорности на учениците
	Завършване на часа	Реакция при кризи
	<ul style="list-style-type: none"> • проверка на разбраното от учениците • оценка на очакванията • резюме на урока • свързване на ученето с житейските реалности • следващия урок – в следващия урок ще се запознаем с... • обмисляне на „въздействието“ върху ученето на всеки ученик 	<ul style="list-style-type: none"> • осъзнаване на фазата на ескалация • деескалиране/стратегии за преодоляване на кризи • ответни мерки при кризи
		Реакция за възстановяване
		<ul style="list-style-type: none"> • умения за свързване, изясняване и възстановяване на отношенията

В основата на модела на позитивната учебна среда е способността да се отговори на въпросите:

1. *Как могат да се използват уменията и стратегиите, за да се разработи среда, където всички ученици да чувстват, че това е тяхното място и да се доверят на другите?*

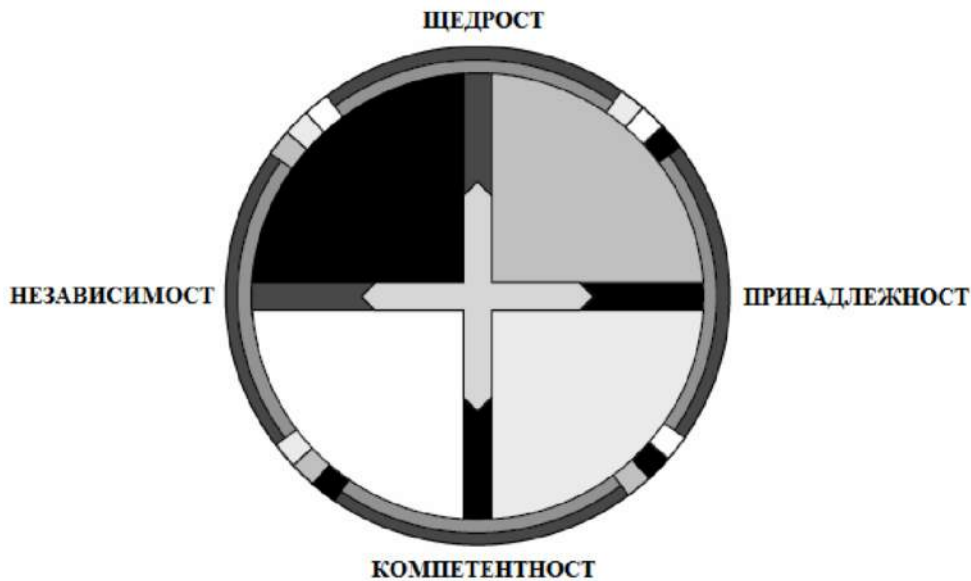
2. *Къде и как учениците да придобият компетентност и да разберат, че имат талант?*

3. *Къде учениците имат възможност да бъдат отговорни и независими?*

4. *Къде учениците ще се чувстват полезни и с принос, така че да изпитват желание да проявят щедрост?*

Моделът на позитивната учебна среда е изграден на базата на „**Кръга на куража**“®. Той е продукт на позитивната психология. Разработен е от психолозите д-р Лари Брендтро, д-р Мартин Брокенлег и проф. д-р Стив Ван Бокерн. Кръгът определя четири универсални потребности, необходими за израстването на децата. Той определя „жизнените показатели“ за позитивно здраве и растеж. Всички деца имат нужда да изпитват принадлежност, независимост, компетентност и щедрост.

„Кръгът на куража“ позволява на педагозите да изместят фокуса в класната стая от контролиране на проблемите към изграждане на силни страни. Четирите универсални потребности са прости, но много мощни.

Фигура 1. „Кръгът на куража“

Source: Brendtro, Brokenleg & Van Bockern, 2002

Принадлежност

Хората притежават фундаментална нужда от принадлежност. Те са социални същества, които имат нужда от компанията и вниманието на другите. Основната им социално-емоционална нужда е да принадлежат и да имат чувство за значимост в рамките на дадена група. С възможността за свързване те се учат да се доверяват на другите. От раждането си хората са програмирани да четат емоциите по лицата на другите. Учениците търсят принадлежност и взаимоотношения в класната стая. Те искат да се доверят на учителя. Задачата на педагозите е да създадат среда, в която всички ученици изпитват чувство на принадлежност, доверие и приемане.

Компетентност

Мощен мотиватор при всички хора е да чувстват, че са постигнали нещо и да бъдат възприемани като компетентни. Всеки иска да бъде признат за най-добър в някаква сфера. Учениците могат да постигнат много нови знания, но тяхното обучение става по-добро с

подкрепата на възрастни или по-опитни връстници. Когато има възможност да постигне добри резултати, ученикът научава, че той/тя има талант. *Компетентността е повече от обобщеното разбиране за интелигентност, която се измерва чрез стандартизирани тестове. Често системата за оценяване в училищата затвърждава чувството у учениците, че са глупави! Вместо това, децата изпитват потребност да развият способност за решаване на проблеми и да докажат своето ниво на креативност и талант. Учителите трябва да структурират учебната среда така, че всеки ученик да получава признание за постиженията си (колкото и малки да са те), да може да развие компетентност и да има шанс да докаже, че има възможности и дарби.*

Независимост

Всички млади хора искат да контролират живота си и събитията в своя свят. Самостоятелността дава възможност на младия човек да почувства, че има сила и устойчивост на

трудности. Всеки, който е работил с юноши и ги е наблюдавал, знае как в процеса на израстване се засилва желанието им за автономия. Те поемат рискове и непрекъснато изпробват границите на контрол от страна на възрастните. Това означава, че пробивът на едно правило създава пътека за независимост. Любопитното е, че младежите търсят самостоятелност, докато учители и възрастни желаят да контролират. В тази връзка някои педагози може да бъдат изправени пред трудности при установяването на роли или отговорни позиции, които помагат на ученика в изграждането на самостоятелност. В действителност страховете на учителите са неоснователни и този подход увеличава тяхното влияние и авторитет.

Щедрост

Когато младите хора чувстват, че принадлежат към една общност и са приети от нея, те получават обратната връзка за това, че са ценени и уважавани. Работейки с други хора, те имат възможност да разберат, че техният живот има цел или, най-малкото, че някои от техните усилия са оценени. Помагайки на другите, младите хора откриват, че имат силата да влияят на техния свят по позитивен начин. Чрез възможностите за проява на алтруизъм един млад човек научава, че животът му има цел. Трябва да се осъзнае силата на това, да се работи за другите (структуриран общественополезен труд), за да се даде правилна насока на моралното развитие и да се формира чувството за целенасоченост у учениците. Възможностите за съвместно учене в класната стая помагат за изграждане на атмосфера на сътрудничество, споделяне на мнения между учениците, за да погледнат на света от други гледни точки.

Младият човек, който расте в благоприятна и позитивна среда, ще се ориентира към положителни и грижовни възрастни, които го подкрепят в усилията му да постигне независимост и да допринесе за общественото развитие. „Кръгът на куража“, който е в основата на Рамката на позитивната учебна среда, предлага на учителите начин, чрез който да „видят“ децата. Той им дава възможност да структурират една безопасна и отговорна учебна среда за всички ученици.

Защо да прилагаме модела на позитивната учебна среда?

Има много модели, които могат да се прилагат за управление на поведението и ученето. Силата на модела на позитивната учебна среда, базиран на „Кръга на куража“, е, че той:

- е лесен за разбиране и прилагане;
- е фокусиран върху превенцията;
- е указание за изграждане на качествена учебна среда;
- включва стратегии за справяне с трудно поведение и уязвими ученици;
- може да се прилага повсеместно.

РПУС обхваща положенията, залегнали в основата на по-голямата част от съществуващите модели за управление на процесите в класната стая. Те са сърцевината на „психо-образователните подходи“ (обобщаващ термин за група от теории, които твърдят, че всички ученици имат потребности и положителната учебна среда може да ги удовлетвори по подходящ начин). Такава гледна точка дава възможност на учителите да „видят“ потребностите на ученика и да разберат мотивите за поведението му, като вземат предвид връзката между поведение, мислене и емоции.

Фигура 2. Влияние на мисленето и емоциите върху поведението

На повърхността е поведението, което се вижда от учителя и всички представители на училищната общност. Често учителите и училището реагират на поведението и не обръщат внимание на огромния „айсберг“ под повърхността, където са мисленето и емоциите, които допринасят за съответното

поведение на ученика. Моделът на позитивната учебна среда включва способността на учителите да отговорят на това, което е „вътре“ в ученика, а не само да реагират на онова, което е „отвън“ (поведение). *С други думи, да „лекуват“ причините, а не симптомите на „болестта“!*

Източник:

McDonald, Tim. A Positive Learning Framework for Classroom Management: In: Classroom Management, Engaging Students in Learning, Oxford University Press, 2013.

http://lib.oup.com.au/he/Education/samples/mcdonald_classroommanagement2e_sample.pdf

В. Лозанова

УЧИЛИЩЕН КЛИМАТ И ПОВЕДЕНИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ

Същност на училищния климат

Образователната среда и взаимоотношенията между ученици, учители и ръководство обуславят т. нар. училищен климат. Това е смесица от убеждения, ценности, поведение, степен на независимост при взимане на решения, управленски подход и ниво на удовлетворение от работата. Накратко: училищният климат е преобладаващата атмосфера в училище, която основно се установява от ръководството на институцията и рефлектира върху начина, по който ученици и учители възприемат

училището, тяхното себеусещане и отношението им към работата. Поведението на управленския екип се възприема като определящо за климата, тъй като учителите разчитат на директора за даване на насоки, ръководство и предоставяне на възможности за развитие, а учениците – за осигуряване на качествено образование (разнообразие от училищни дейности и добра физическа среда). Родителите, от своя страна, виждат директора като човек, който поддържа високи образователни стандарти и изгражда имиджа на училището.

Връзка между училищния климат и поведението на учениците

Съществува пряка връзка между положителния климат и ефективността на образователния процес. Поведението на учениците е отражение на средата. Една добронамерена и подкрепяща среда за обучение и преподаване благоприятства развитието на способностите на децата, тяхното добро физическо и психическо здраве. Те са по-мотивирани да се представят добре и да реализират пълния си потенциал, когато се чувстват защитени и подкрепени. Добрият климат е предпоставка за по-голямо себеуважение и желание за успех. Учениците отсъстват по-малко, тъй като се чувстват свързани с училището, което, от своя страна, води до по-добри резултати от обучението.

Националната асоциация на училищните психолози в САЩ посочва 15 основни компонента, обуславящи здравословен и подкрепящ училищен климат:

- Мотивация за постижения: учениците вярват в способността си да учат и искат да го правят.
- Съвместно взимане на решения: родителите, учителите и персоналът активно се включват във взимането на решения, засягащи училището.
- Справедливост и безпристрастност: отношението към учениците е еднакво, независимо от тяхната етническа принадлежност, пол или специални образователни потребности.
- Позитивна цялостна атмосфера: в училищната общност е налице положително взаимодействие между отделните ѝ членове, доверие и уважение.
- Ред и дисциплина: учениците съблюдают подходящо поведение на територията на училището.

- Родителско участие: родителите активно участват в училищни дейности.
- Връзка училище – общество: обществото подкрепя и участва в живота на училището.
- Отдаденост на образователния процес: учителите активно мотивират учениците да учат.
- Позитивни очаквания: учителите очакват от учениците да успеят в училище и в живота.
- Ръководство: директорът определя посоката, в която се развива училището, включително създаването на положителна училищна атмосфера.
- Поддържани училищни сгради: външният вид на сградите предизвиква уважение.
- Споделяне на ресурси: всички ученици имат равен достъп до училищните материали, оборудване и възможност за участие в училищните дейности.
- Загриженост и тактичност: директорът има внимателно отношение към ученици, родители и училищен персонал.
- Добри междуличностни отношения при децата: учениците имат изградено отношение на загриженост, уважение и доверие помежду си.
- Отношение учител – ученик: съществува загриженост, уважение и доверие между учениците и учителите в училището.

Изследванията в последните години показват, че в училища с негативен климат има повече прояви на агресивно поведение, в частност тормоз, отколкото в тези с положителна атмосфера. Положителният климат създава здрава връзка между детето и образователната институция. Това предполага по-голямо доверие към учителите, което води до по-лесно възприемане на ценностите, утвърждавани от тях, включително политика на ненасилие и уважение към

другите.

Други фактори, които влияят на поведението на децата в училище, могат да бъдат: заболявания и/или увреждания (физически или психически); емоционални травми или липса на социални умения; обстоятелства, при които дадено поведение е заучено (например ученик със затруднения в ученето непрекъснато демонстрира лошо поведение, защото знае, че ще бъде изключен и по този начин затрудненията му няма да бъдат изложени на показ); исторически или културни фактори, свързани с общността, към която принадлежи детето; ниво на шум в класната стая и разположение на масите/чиновете; непоследователност в дневния режим/програма; неадекватни материали; скучни или недобре организирани уроци; свръхнегативна реакция при неприемливо поведение или прекалено строго наказание и др. Училището не може да промени социално-икономическото положение на семействата, генетичното предразположение към заболяване или способността за възприемане и усвояване на знания на учениците, но положителните промени в образователната среда могат да увеличат шансовете им за успех.

Подобряването на климата е превантивна мярка, която улеснява работата на цялата училищна общност (*Приложение 2*). Когато са налице високи очаквания, редът и дисциплината са установени, правилата са справедливи и се спазват неизменно, връзката между персонал и ученици се основава на загриженост и толерантност и съществува добра комуникация между институцията и родителите, тогава вероятността за подобряване на постиженията и поведението на децата нараства значително. В такива училища процентът на изключените ученици е по-нисък, посещаемостта е по-голяма, а

нивото на удовлетворение у деца и родители – по-високо.

Измерване на училищния климат

Съществуват два основни подхода за измерване: индиректен и директен.

Индиректният подход е насочен към събиране на данни за отсъствия, честота на дисциплинарни наказания, напускане на учители и преместване на ученици. Това измерване включва и данни за физическите аспекти на средата – чистота, поддръжка, осветление, както и представяне на ученически творби и проекти.

Директният подход се състои в получаване на информация чрез проучвания, анкети (*Приложение 1*), интервюта, целеви групи. Взимат се мненията на ученици и учители, административен и помощен персонал, родители, общественост, наблюдават се различни училищни дейности през учебната година.

Приложение 1

Примерна анкета за проучване на училищния климат

Инструментът може да бъде използван от ученици, персонал и родители. Отговаря се, като се поставя цифра според скалата 1 – 4: 1 = почти винаги; 2 = понякога; 3 = често; 4 = почти никога.

1. Учениците проявяват ентузиазъм относно ходенето на училище.

2. Налице е високо ниво на присъствие на учениците. Отсъства се само по сериозни причини.

3. Учителите имат справедливо отношение към учениците.

4. Родителите са считани за важни участници в училищните процеси.

5. Училището ми харесва.

6. Усещам, че идеите ми са ценени в това училище.

7. Директорът се интересува от учениците.

8. Училището набляга на основните умения.

9. Учителите обръщат внимание на всички ученици, независимо от нивото на развитие на способностите им.

10. Учителите използват богата гама от обучителни материали и медии.

11. Учителите използват различни стилове на преподаване.

12. Учениците участват с желание в дейности извън учебната програма.

13. Програмата на училището насърчава учениците да развиват самодисциплина и инициативност.

14. Учебните дисциплини са добре ръководени.

15. Учителите с готовност осигуряват помощ на учениците, които се нуждаят от такава.

16. Училищните правила са малко и прости, а нарушителите са наказвани справедливо и безусловно.

17. Учениците са наясно с критериите по оценяване на прогреса им.

18. Проблемите в училището са отчитани и отработвани своевременно, без да се допуска размиването им.

19. Училището има високи очаквания относно обучението на учениците си.

20. Училището е чисто и добре украсено.

Приложение 2

Списък с училищни проблеми

Списъкът е разработен за използване от директорите с цел добиване на представа за съществуващия училищен климат и съответно подобряването му.

За всеки проблем се отбелязва обхватът му (голям, среден, малък).

1. Вандализъм

2. Бягане от училище

3. Поведение на учениците

4. Училищен дух

5. Отпаднали ученици

6. Отсъстващи ученици

7. Отношение на учениците към училището

8. Отношение на учениците към учителите

9. Ученическо вербално/физическо насилие

10. Ученическа апатия към училищни събития

11. Носене на оръжие от ученици

12. Проблеми, възникнали на площите за игра или паркинга

13. Тормоз над местни търговци от ученици

14. Учениците се чувстват като бройка в училище поради големината му

15. Пренаселеност в училище

16. Слабо ученическо управление

17. Инциденти, свързани с временно отстраняване от училище

18. Инциденти, свързани с изключване от училище

19. Кражби на ученически лични вещи

20. Кражби на лични вещи на учители/помощен персонал

21. Кражба на училищна собственост

22. Учителски клики

23. Апатия на учители/персонал

24. Отсъствие на учители/персонал

25. Недостиг на материали/оборудване

26. Имидж на училището сред обществото

27. Негативна статия за училището във вестник

28. Брой и вид оплаквания от училището от съседни

29. Други

Източници:

1. Positive School Climate: Information for Educators
http://www.nasponline.org/communications/spawareness/schclimate_ho.pdf
2. Promoting a Positive School Climate: A Resource for Schools
<http://www.edu.gov.on.ca/eng/parents/IntroDocEng.pdf>
3. School Climate and Culture
<http://www.p12.nysed.gov/dignityact/rgsection1.html>
4. Student Behaviour
<http://www.education.vic.gov.au/school/principals/participation/Pages/studentbehaviour.aspx>
5. School Climate as an Important Component in School Effectiveness
<http://www.academicus.edu.au/nr8/Academicus-MMXIII-8-110-125.pdf>

Райна Стойкова

ПОДХОДИ И ПРАКТИКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ПОЛОЖИТЕЛЕН УЧИЛИЩЕН КЛИМАТ В ОНТАРИО, КАНАДА

Министерството на образованието на провинция Онтарио, Канада, разработва ресурси в помощ на училищата, които целят насърчаването на положителен училищен климат. Те са съсредоточени около трите ключови приоритета на образователната политика, които са:

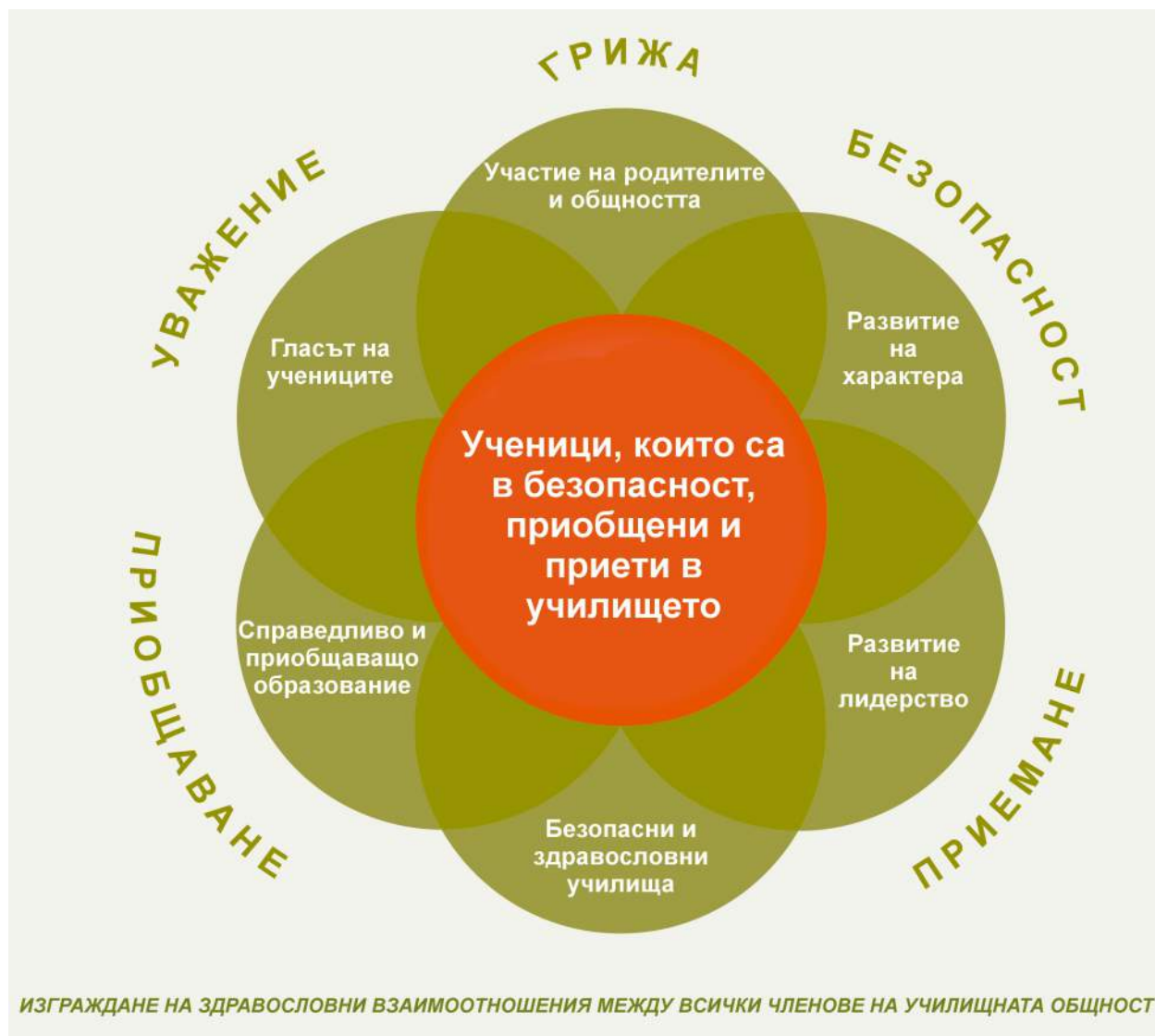
1. Високи нива на ученически постижения;
2. Редуциране на разликата между постиженията на отделните ученици;
3. Повишено обществено доверие към образованието, финансирано с публични средства.

За тяхното постигане са в ход редица инициативи, насочени към справедливо и приобщаващо образование, развитие на характер, участие на самите ученици, безопасни, приемащи и здравословни училища, родителско участие, партньорство в общността и лидерство. Очаква се тези инициативи да формират необходимите условия за образователна среда, изпълнена с ува-

жение, безопасност, приобщаване и приемане. Подходът се основава върху съвместните действия на цялата училищна общност, включително на родители/настойници, ученици, членове на местната общност. Всички участват в подготовката и следването на стратегии за превенция и интервенция на индивидуално ниво, ниво класна стая, ниво училище и училищен съвет.

Подчертано е важното значение на училищната среда за постиженията и благоденствието на учениците. Посочено е, че научните изследвания документират директното й въздействие върху успеха. Използвано е понятието „положителен училищен климат“, дефинирано като осигуряване на безопасност, приобщаване и приемане за всички членове на училищната общност, с акцент върху насърчаване на позитивното поведение и взаимоотношения. Училищният климат следва да влияе мотивиращо на учениците и да ги подпомага в разкриването на пълния им потенциал.

Фигура 1. Насърчаване на положителен училищен климат в провинция Онтарио, Канада

Подчертано е важното значение на училищната среда за постиженията и благоденствието на учениците. Посочено е, че научните изследвания документират директното ѝ въздействие върху успеха. Използвано е понятието „положителен училищен климат“, дефинирано като осигуряване на безопасност, приобщаване и приемане за всички членове на училищната общност, с акцент върху насърчаване на позитивното поведение и взаимоотношения. Училищният климат следва да влияе мотивиращо на учениците и да ги подпомага в разкриването на пълния им потенциал.

Формулирани са определени

очаквания общо към училищната общност и към отделните заинтересовани страни:

- реално чувство на безопасност, на приобщеност и на приемане у ученици, училищен персонал и родители;
- уважение, честност и любезност във взаимоотношенията между всички членове на училищната общност, без дискриминация и безпокойство;
- насърчаване и подпомагане на учениците в развиването на умения за позитивно лидерство;
- открит и непрекъснат диалог между ученици, директор, училищен персонал и членовете на местната общност;

- превенция и интервенция на насилието чрез прилагане принципите на справедливо и приобщаващо образование, включително и чрез повишаване на осведомеността;

- учебната среда, преподаването и оценяването са съобразени с разнообразието на обучаемите;

- мотивиране на всеки ученик за успех в среда на високи очаквания.

В законодателството е заложено изискването училищата да провеждат анонимно анкетно проучване сред своите ученици, персонал и родители относно училищния климат. Такова проучване следва да се провежда поне веднъж на две години, а резултатите да са достъпни за училищните екипи по безопасност и прием, за да послужат при разработването и въвеждането на политики, практики и инициативи.

Ръководните принципи при формирането на положителен училищен климат се изразяват в:

- активно участие на всички

заинтересовани страни в процеса на обучение – училищно ръководство, персонал, ученици, родители/настойници и членовете на общността, които се ангажират със споделянето на визията за безопасна, приобщаваща и приемаща училищна общност;

- фокусиране върху здравословните взаимоотношения в рамките на училищната общност – както сред ученици и възрастни, така и между възрастни и ученици;

- вграждане на принципите на справедливото и приобщаващо образование във всички аспекти на образователната среда с оглед подпомагането на благоденствието и постиженията на всички ученици.

Документът подчертава, че създаването и поддържането на позитивен климат в училище не може да представлява еднократен акт, а изисква непрекъснати, последователни и съвместни усилия от страна на всички участници в процеса на обучение.

Източник:

Promoting a Positive School Climate: A Resource for Schools. (2013)

<http://www.edu.gov.on.ca/eng/parents/IntroDocEng.pdf>

Й. Илиев

УПРАВЛЕНИЕ НА ПОВЕДЕНИЕТО НА УЧЕНИЦИТЕ ЗА ПРЕДОТВРАТЯВАНЕ НА ПРЕЖДЕВРЕМЕННО НАПУСКАНЕ

Препоръки за учители, училищни ръководства и родители за успешно предотвратяване на отсъствията и преждевременното напускане на училище
Трасиране на нова училищна култура

Публикуваният от Департамента по образователни науки към Икономическия университет във Виена доклад е широкообхватно ръководство за подходите и методите, които учителите и наставниците в австрийските училища могат да прилагат, за да мотивират учениците за ефикасна работа в класната стая и да ги приучат към дисциплина и отговорно социално поведение. Препоръките и указанията се базират на световния опит от приложението на програми за насърчаване на просоциалното поведение на учениците.

Важна превантивна мярка срещу преждевременното напускане на училище е създаването на позитивен училищен климат, здравословна и благоприятна училищна среда. Позитивният училищен климат е особено

необходим там, където отчуждението на учениците в риск от отпадане е особено силно. Отчуждението е често срещано явление в големите училищни комплекси.

Една от целите е училищното ръководство и учителите да направят учебната среда приятна за всички участници. Необходимо е да се създават и надеждни правила. ТорМОЗЪТ и насилието трябва да бъдат максимално ограничавани, тъй като те провокират поведение, което води до напускане на училище.

Положителната работна атмосфера, почтителното отношение между учителите и учениците и между самите ученици, както и изграждането на благоприятен и мирен климат са много важни. Голямо значение се придава на мирното уреждане на конфликтите и на интеграцията на учениците.

Ако преподаването в учебните часове се провежда разумно и с ясни правила, то може съществено да повлияе на поведението на учениците.

Положителният климат зависи от успешното управление на поведението на учениците, което е гаранция за стабилна мотивация за учене и добри образователни резултати.

Основните препоръки за изграждането на позитивен училищен климат включват:

- Да се дават ясни правила и норми относно поведението на децата в училището и класа (а и извън тях), както и да се отделя по-голямо внимание на културното разнообразие и да се насърчават социалните прояви в поведението чрез дискусии за вежливостта, спретнатото облекло, здравеопазването и пълноценното хранене.

- Добре е да се установяват ясни и точни правила за мирното разрешаване на конфликтите от всякакъв вид.

- Да се полагат максимални усилия

за минимизиране на поведението, което води до напускане на училище.

- Да се отделя специално внимание на интеграцията на всички ученици – установено е, че тази цел се осъществява само ако мнозинството от учениците я признава като важна.

- Добре е да се допуска учениците да заемат определени постове в класа и училището.

- Да се насърчава развитието на социалните връзки чрез групова работа, специални тренинги, фестивали и развлекателни дейности.

- Да се поощряват партньорската работа и партньорското учене.

- Да се полагат максимални усилия за изграждане на положителен дух и положителна самооценка у учениците.

- Да се планират и организират извънкласни дейности за ученици и да се получава редовна обратна информация за резултатите от тези дейности.

Създаването на позитивни социални връзки в училището също е много важно за предотвратяването на преждевременното напускане на училище. Недостатъчната подкрепа за отстраняване на напрегнатите взаимоотношения между ученици и учители също изостря риска от преждевременно отпадане. Успешната екипна работа и позитивните взаимодействия между учениците може да действат като средство за това да не се появяват страхът от провал и мислите за бягство, както и преждевременното напускане.

Ученици, които преждевременно са напуснали училище, съобщават, че взаимоотношенията им с отделните учители не са били на добро ниво и че учителите не са показали никаква заинтересованост и почти никаква съпричастност към техните вълнения. Статистиките показват и че децата не са имали подходящи лица, с които да споделят и доверят проблемите си. Особено при момчетата лошите взаи-

моотношения са основната причина за отпадането им от училище.

За изграждане на стойностни и стабилни личностни взаимоотношения в училището е необходимо:

- да се работи с учениците в малки групи, чрез програми за индивидуално обучение и чрез автономни групи;
- да се създават емоционална откритост и предпоставки за жизнеутвърждаващо и оптимистично отношение към живота;
- да се внушава на учениците чувството, че са приети в обществото, и това чувство да се култивира чрез групови и проектни дейности и самостоятелно учене (например чрез създаден от самите ученици седмичен план за учене);
- да се поддържа стойностен и почтителен стил на комуникация;
- да се осъществява обратна връзка за всички дейности, извършвани от учениците;
- да се заздравява самочувствието на учениците чрез специално оценяване изпълнението на свършената работа; добре е оценяването да се фокусира върху индивидуалния напредък на всеки ученик, а не върху колективните стандарти за изпълнението на една задача;
- да се предлагат редовни разговори и помощ на застрашените от отпадане ученици, за да се мотивира желанието им за учене и посещение на учебните часове.

Друга стъпка за предотвратяване на преждевременното напускане на училище е показването на слабостите в социалното поведение, които могат да имат неблагоприятен ефект върху мотивацията за учене и резултатите в училище. Затова най-известните програми за превенция на отпадането от училище целят да усъвършенстват социалното поведение на учениците.

За тези програми се препоръчва:

- Да се организират специални тренинги за ученици, на които да се разглеждат въпросите за изграждането на поведение, което да благоприятства разрешаването на междуличностни проблеми, опознаването на собствените чувства и намирането на адекватни начини за овладяването им.

- Да се избира такава методика на обучение, чрез която да се насърчава по най-добрия начин положителното социално поведение.

- С подкрепата на специални наставници да се извършва редовно работа в малки групи, като основната цел трябва да е подобряване на образователните резултати и социалното поведение на учениците.

- Чрез тези програми да се осъществяват проекти, в които да се упражняват просоциални прояви на поведение и да се предоставя възможност на учениците да демонстрират опита, който са усвоили чрез проекта.

За да се мотивират учениците да посещават с желание учебните занятия и да им се помогне да преодоляват трудностите в образователния процес, в някои училища се създават специални програми за наставничество (**Mentoring-Programme**), които им предоставят специализирани консултации по интересуващите ги въпроси (най-често от образователен и поведенчески характер).

Програмите за наставничество са програми за подпомагане, които се реализират от определени възрастни лица наставници с цел ученикът да получи образователна и емоционална подкрепа и съвети. Наставниците имат и ред други отговорности.

За застрашените от отпадане ученици тези програми се оказват една от най-значимите мерки за успешното завършване на училище.

В доклада са посочени следните препоръки при изпълнението на програ-

мите:

- Да се избират като наставници специално подбрани родители, други представители от училището или специално обучени лица. За да се създаде кръг от ментори, е необходимо училището да се кооперира с висши училища и образователни институции, в които има специалности по социална работа, социална педагогика, детска педагогика и други в това направление.

- Да се организират срещи на наставниците, на които да се обсъждат въпроси относно поведението на учениците.

- Да се определят точно задачите и отговорностите на наставниците – те трябва да са отговорни за това учениците редовно да посещават учебните часове и да се грижат за изграждане на здрава връзка между тях, училището и родителите.

Могат да се дадат следните примерни задачи на наставниците:

- да контролират присъствието, поведението и образователния напредък на учениците;

- редовно (ежеседмично или ежемесечно) да обсъждат с учениците образователния напредък и постигането на поставените цели;

- да насърчават самоорганизацията на учениците, като ги мотивират сами да изработват свои самостоятелни планове и да проверяват придобитите знания;

- да предоставят редовна информация на родителите за развитието на поведенческите умения на децата им;

- да координират мерките за подкрепа на ученици, семейства и учители;

- да подкрепят учениците в решаването на проблемите чрез специализирано обучение, включващо методики за решаване на проблеми, за подобряване на самоконтрола и самоувереността;

- да подпомагат родителите при решаване на организационни проблеми и при контакта им с учителите;

- в случай на продължително отсъствие на учениците от училище наставниците трябва да информират родителите по телефона и да оказват допълнителна образователна подкрепа (напр. да посещават домовете на проблемните ученици);

- да организират съвместни дейности с ученици, учители и родители, за да насърчават развитието на стабилни социални връзки;

- да осъществяват контакти с психологически служби, социални работници и други организации и лица, които могат да оказват помощ за личностното и образователно развитие на учениците.

Съществуват и програми, при които проблемните ученици се подкрепят от наставници, които са техни съученици (**Tutoring-Programme**). Тези съученици обикновено имат по-развити умения в социалното общуване и изграден опит в различен вид обучения и тренинги. Програмите за наставничество, в които наставниците са ученици, целят не само да предотвратяват бягството от часовете и преждевременното напускане на училище, но и да заздравяват социалните връзки между учениците. Тези програми се прилагат и в много училища в англоговорещите държави в продължение на десетилетия. Изследванията доказват, че те водят до значително увеличаване на ученическата ефективност и подобряване на мотивацията за работа и учене при подрастващите.

Препоръките по отношение на програмите за наставничество, в които наставниците са ученици, са следните:

- да се дефинира точно ролята на наставниците и срокът на тяхната ангажираност;

- да се избират най-подходящите

ученици за наставници и специален помощен персонал (който да включва и учители);

- да се организират специални обучения за ученици наставници и да се провеждат редовни срещи, чрез които да се осъществява надзор над тяхната работа;

- да се осигуряват морални и материални награди за учениците наставници (например предоставяне на ваучери за кино, почетно представяне в училищно списание и др.).

Специалните **програми за насърчаване на ученето** също могат да помогнат за увеличаване постиженията на учениците, за разрешаване на поведенчески проблеми и за развитие на социални компетентности. Те допринасят за това слабите и застрашените от отпадане ученици да получават образователна подкрепа извън учебните часове, насочена към повишаване на ефективността им в часовете и постигане на по-добри учебни резултати от ученето. Освен това програмите за насърчаване на ученето предоставят адекватна подкрепа на учениците след дълго отсъствие от училище.

Липсата на образователни постижения е една от основните причини за отпадането на учениците от училище. Затова препоръките по отношение на програмите за насърчаване на ученето са:

- да се създават специализирани курсове за образователна подкрепа за нуждаещите се;

- да се организират групови ученически мероприятия в следобедните часове за разведряване на учебната атмосфера и създаване на привлекателни условия за учене;

- да се провеждат курсове за подкрепа и за талантливите ученици, за да избегнат еднообразието и скуката;

- да се организират безплатни курсове в извънучебно време за разви-

тие на езиковите и математическите умения на учениците с риск от отпадане;

- да има редовно обсъждане на образователните постижения, постигнати на тези курсове от учениците с риск от отпадане;

- да се провеждат курсове за преодоляване на стреса и за овладяване на конфликтни ситуации (курсовете могат да се провеждат не само за застрашените от отпадане ученици, но и за всички ученици от отделните класове, за да се подобри училищният климат), както и да се създават програми за насърчаване на комуникацията (тези програми могат да се осъществят с помощта на външни партньори);

- да се изгражда индивидуален подход към всеки ученик, така че той да се мотивира по най-добрия начин да изпълнява учебните си задължения;

- да се организират курсове през ваканциите и празничните дни за застрашените от отпадане ученици, тъй като проучванията показват, че слабите и застрашените от отпадане ученици „губят знания“ през това време;

- за изпълнението на програмите да се назначат наставници, одобрени от всички останали ученици.

В някои училища се прилагат и **допълнителни програми, които целят да привлекат слабите ученици към училището**. Чрез участие в различни извънучилищни дейности учениците трябва да се приучат да поемат отговорни роли. Така идентификацията с училището се заздравява и се увеличава личната удовлетвореност.

Установено е, че когато учениците са включени в разнообразни училищни инициативи, като например изработване на празнични украси, работа в столовата, помощ при дизайна на сайта на училището, помощ в издаването на училищен вестник или грижи за училищната градина, то тогава ве-

роятността за бягство от часовете намалява. В тези случаи ежедневието на ученика е по-забавно и монотонността изчезва. Затова препоръката е чрез тези програми да се организират много извънкласни дейности от занимателен и развлекателен характер, да се осигури участието в различни социални проекти и да се потърси сътрудничество с различни социални организации за тяхното осъществяване.

За да се приучват учениците да поемат отговорност за своите действия, също така е важно да се създават писмени договорености относно тяхното поведение.

В доклада се дават следните препоръки:

- договореностите относно поведе-

нието на учениците да се осъществяват след обсъждане на поведенческите проблеми със самите ученици;

- да има допитване и до родителите относно тези договорености;
- договореностите да се познават от всички ученици в класа.

Мерките, които може да се приложат срещу бягството от часовете и преждевременното напускане, са: да се интегрират изолираните ученици; да се откриват техните дарби и таланти; да се мотивира развитието на тези дарби и таланти по най-добрия начин. Откровените разговори върху теми като изграждане на доверие, интеграция в класа и насърчаване на социалното поведение също са подходяща мярка.

Източник:

Handlungsempfehlungen für Lehrende, Schulleitung und Eltern zur erfolgreichen Prävention von Schulabsentismus und Schulabbruch. Aufbruch zu einer neuen Schulkultur

https://www.bmbf.gv.at/schulen/unterricht/ba/nairzwirth_handlungsempfehlungen_22692.pdf?4dzgm2

П. Главеев

УЧИЛИЩЕ БЕЗ АГРЕСИВНО ПОВЕДЕНИЕ И НАСИЛИЕ

Изданието *Спиране на насилието в училищата: Ръководство за учители* (2010) е приносът на ЮНЕСКО в подкрепа на инициативата *Образование за всички* и на *Международното десетилетие на ООН за култура на мира и ненасилието над децата по света* (2001 – 2010). То е продължение на Световния доклад от 2006 г. относно насилието над деца, който представлява първата всеобхватна международна инициатива за идентифициране не само на мащаба на насилието, но и на неговото въздействие. Изданието е свързано и с 20-годишнината от Конвенцията на ООН за правата на детето.

Ръководството предлага ключова отправна точка за международната общност за предприемане на конкретни действия. Цената на бездействието е

скъпо, тъй като последиците от насилието продължават да влияят на децата през целия им живот, което пречи на тяхното емоционално и познавателно развитие, на здравето, поведението и на обществото като цяло. **Никаква форма на насилие не е оправдана и всяко насилие е предотвратимо.** Целта на Ръководството е да подпомага училищните общности и широката международна общественост да реагират на насилието в училищата и да прилагат ефективни мерки за неговото предотвратяване.

Множество фактори провокират проявата на агресивно поведение (физическа и психическа агресия) сред децата – различни културни разбирания за насилието, социално-икономически фактори, семейна и приятелска среда и

др. Основните форми на насилие в училище са:

- Физически и психически наказания
- Тормоз
- Сексуално насилие и насилие, свързано с пола
- Външно насилие, породено от улични банди, конфликтни ситуации, въоръжени сблъсъци, боеве и др.

Физически и психически наказания

Комитетът за правата на детето определя телесните/физическите наказания като наказания, в които се използва физическа сила и се причинява умишлено болка или дискомфорт. Разглеждано в училищния контекст, това включва удряне (шамар, пошляпване и др.) на учениците с ръка или предмет, ритане, разтърсване, драскане, щипане, хапане, дърпане на косата/ушите, принуждаване на децата да стоят в неудобна поза, изгаряне, попарване, принудително поглъщане на вещества/предмети (в т.ч. измиване на устата отвътре със сапун).

В училищата масово се наблюдават и нефизически, но също толкова жестоки наказания като омаловажаване, унижение, заплашване, присмех, игнориране и др. Самият акт на прилагане на физическа сила на по-силен човек върху по-слаб води до страх и напрежение, съчетани с преплитане на физическа и психическа агресия.

Последствия. Телесните/физическите наказания имат сериозни последици за физическото и психическото здраве на учениците. Те могат да доведат до по-бавно развитие на социалните умения, депресия, тревожност, агресивно поведение, липса на емпатия и грижа за другите. С други думи, физическото наказание е пагубно не само за детето, към което е насочено,

но, но и за учителите и другите ученици от класа, тъй като създава труднопреодолими бариери. То поражда негодувание и враждебност, които затрудняват поддържането на хармонични отношения между учител и ученик, както и между самите ученици. Това прави работата на учителя по-трудна, по-малко ценена и изключително напрегната. Учениците не успяват да се научат да мислят критично, да взимат морално правилни решения, да изградят вътрешен контрол и да отговорят на житейските предизвикателства по ненасилствен начин. Децата научават, че използването на насилие, било то физическо, емоционално или вербално, е допустимо особено когато е адресирано към по-малки и/или по-слаби индивиди. Усвояването на този „урок“ води до засилване на тормоза на деца към деца и на агресивното поведение сред подрастващите.

Тормоз

Детето е подложено на тормоз, когато многократно става жертва на агресивно поведение, целящо да му нанесе болка или притеснение чрез физически контакт, словесни атаки, побой или психическа манипулация. Тормозът включва дисбаланс на силите и може да бъде под формата на дразнене, присмех, използване на обидни прякори, физическо насилие или социално изключване. Насилникът действа сам или с връстници. Тормозът се осъществява в пряка (едно дете изисква от друго да му даде пари или лични вещи) и непряка форма (група ученици разпространяват слухове за друг/и).

Кибертормозът е друга разпространена форма, която се осъществява чрез имейли, мобилни телефони, текстови съобщения или клевети в интернет страници.

Децата са по-податливи на тормоз, когато са със специални потребности,

имат по-различна сексуална ориентация, принадлежат към етническо малцинство/културна група или имат определен социално-икономически произход.

Последствия. За насилника, както и за жертвата на тормоза, порочният кръг на насилието води до затруднена междуличностна комуникация и по-слаби учебни резултати. Децата, които са тормозени в училище, по-често страдат от депресия, самота, тревожност и ниско самочувствие. Тези, които са в ролята на насилници, често имат агресивно поведение като следствие от чувството на неудовлетвореност, унижение, гняв.

Сексуално насилие и насилие, свързано с пола

Насилието, основано на пола, може да има психологическа, физическа и/или сексуална форма и е свързано с налагането или насърчаването на дисбаланс на силите между двата пола. Цели се засилване на неравенството между половете, стереотипите и социално наложените роли. Момчетата са по-често потърпевши от този вид насилие, но момчетата също са в риск.

Този вид насилие може да бъде: физическо (физически наказания за момчета, които не се държат „като дами“); сексуално (изнасилване); измъчване или експлоатация от други ученици, учители или училищен персонал; психологическо (обвиняване на жертвите). То може да се изразява в наказание или опозоряване на ученик заради неговия пол или сексуална ориентация.

Последствия. Данните за сексуално насилие в училищата са оскъдни, тъй като често жертвите му не огласяват случаите поради опасения от опозоряване, заклеяване, недоверие

или страх от отмъщение.

При момчетата сексуалните покушения са основен фактор за ниска посещаемост и отказ от присъствие в училище. При случай на сексуално насилие, много родители умишлено спират дъщерите си от училище, за да не станат жертва.

Сексуалното насилие поставя децата в риск от болести предавани по полов път, нежелана бременност, ниско себеуважение и слаби резултати в училище. Последствията не са само за детето, претърпяло насилие. Те се простират върху семейството му и обществото.

Външно насилие, породено от улични банди, конфликтни ситуации, въоръжени сблъсъци, боеве и др.

Проявите на агресия, които се срещат извън училищната среда, като улични боеве между банди, политически конфликти, полицейска жестокост и домашно насилие, обикновено се репродуцират в училище.

Битките между улични банди например се отразяват в училище под формата на побой, намущване с нож, стрелба. Те са по-опасни в сравнение с вече споменатите форми на насилие и често имат фатален край (особено когато са свързани с контрабанда на наркотици).

Насилието извън училище може да доведе до носене на оръжие и увеличаване на инцидентите в училищата. Учениците могат да носят оръжие, защото, от една страна, се чувстват заплашени и от друга, защото оръжията се приемат като част от ежедневието.

Последствия. Когато детето се включи в някоя банда или живее в общност, в която бандите и наркотиците са част от културата, това може да доведе до побои и други форми на насилие, свързани с оръжия и наркотици в

училище.

Конфликтните ситуации влияят на способността на учениците за усвояване на материала, мотивацията им да посещават училище, училищната инфраструктура, притока на квалифицирани учители, разпространението и достъпа до учебни материали.

Десет метода за предотвратяване на насилието в училище

1. Изграждане на цялостен подход, включващ учениците, училищния персонал, родителите и цялата общност

- Обсъждане на проблема за насилието в училище с ръководството, педагогическия съветник, колегите, родителите и обществените лидери с цел постигане на съпричастност. Учителите сами не могат да се справят с насилието. Цялата училищна общност трябва ясно да заяви, че агресията, сексуалното насилие, тормозът и всяка проява на нетолерантност в училище са неприемливи.

- Разработване на план за превенция на насилието съвместно с всички заинтересовани страни, здравни работници, служители на реда, стопански и неправителствени организации, ключови за обществото.

- Търсене на начини за намаляване на рисковите фактори чрез подходящо осветление на училищните сгради и прилежащите им площи, развиване на умения у децата за справяне с конфликти по ненасилствен път и др.

Дейности в клас: Добре е децата да дискутират помежду си, с учителите си и с педагогическия съветник училищното насилие, потърпевшите страни, хората/институциите, към които могат да се обърнат за помощ. Подходящо е да се направи списък с организациите, които могат да подпомогнат превенцията и начините за връзка с тях.

2. Партньорство между ученици и учители при взимането на превантивни мерки срещу училищната агресия

- Включване изучаването на човешките права и начините за запазване на мира в учебната програма. Необходимо е децата да са запознати с правата си, както и с тези на своите връстници, родители, учители, съграждани. За целта се използват приказки, ролеви игри, провеждат се дебати върху актуални събития, които да провокират анализ и прилагане на знанията за правата на човека в училищната и житейската действителност на децата.

- Използване на разбираеми и достъпни за децата версии на *Международната декларация за правата на човека* и *Конвенцията за правата на детето* на хартиен и електронен носител. И двата документа отразяват правото на всеки човек да се образова, да расте и учи в защитена среда. Уместно е децата да дискутират с учителя двата документа и да предложат начини за спазване, уважение, разбиране и защита на човешките права в класната стая.

- Създаване на списък с отговорници за поддържане и спазване на правилата в класната стая. Децата и техният учител сами създават правилата за поведение в час, като обсъждат: допустимите действия; действия, които могат да наранят другите или да разстроят класа; предпоставките за преподаване и учене в мирна учебна среда; правата и задълженията на всички страни.

Дейности в клас: Обсъждане на това кое е насилие и кое – не, и кои права биват пренебрегвани при проявите на агресия. Даване на предложения за насърчаване на уважение към различията между хората.

3. Използване на конструктивни техники и методи за постигане на

дисциплина

- Установяване на позитивни, инструктивни и кратки правила. Добре е списъкът с правила за поведение в класната стая да включва не повече от 5 – 6 точки. Правилата трябва да са прости, насърчаващи (как Е подходящо човек да се държи, вместо как НЕ е) и съобразени с политиката на училището.

- Използване на положителна подкрепа. Подкрепянето на положителното поведение може да стане с поглед, кимване, усмивка, пет минути допълнително време за игра. Децата реагират добре и когато учителят споменава тяхно постижение пред целия клас или когато номинира „*група с най-добро поведение*” и поставя името ѝ на видно място в класната стая. Такова признание трябва да се направи веднага след съответната ситуация, която го е предизвикала, и да бъде изразено меко, но категорично.

- Употреба на образователни, не-наказателни дисциплинарни мерки. Основно правило е забележките да са насочени към поведението, а не към личността на детето. Препоръчителни мерки са: задържане на ученика след часовете или по време на междучасие и обсъждане с него/нея на случилото се, причините и възможните бъдещи действия; настояване за извинение; смяна на мястото, което детето заема в час; изпращане на бележка до родителите и/или домашно посещение; изпращане при училищния съветник/психолог и др.

Дейности в клас: Създаване на ученически клуб срещу насилието.

4. Учителят като активна и ефикасна сила срещу тормоза

- Формулиране на обща, достъпна за учители, ученици, родители и общественост, дефиниция за това какво е тормоз.

- Непрестанно напомняне за последиците от физическата и психи-

ческата агресия.

- Подкрепяне и окуражаване на педагогическия съветник и целия училищен персонал да предоставят съвети на децата, осъществяващи тормоз, и подкрепа на жертвите от него.

- Осигуряване на възможност и окуражаване на свидетелите на училищен тормоз да споделят видяното и да помагат на жертвите. Един от начините за постигане на това е чрез програми за посредничество и разрешаване на конфликти, чрез които учениците се обучават да се подкрепят, да информират за случаите на тормоз и да прилагат мирни стратегии за разрешаване на конфликтни ситуации.

- Установяване и изказване признание на ученици, помогнали за прекратяване на конфликт. Децата, противопоставили се на агресия, трябва да се чувстват подкрепени и защитени от отмъщение.

Дейности в клас: Създаване на условия за споделяне и обсъждане на случаи на тормоз, причините и последствията от него.

5. Изграждане на устойчивост

- Устойчивост и способност за справяне с ежедневните предизвикателства, стрес и несполуки чрез изграждане на конструктивни връзки с другите. По-голямата устойчивост на детето намалява възможността то да реагира с насилие или да стане жертва на такова. Учителите, които демонстрират просоциално поведение и предлагат съвети и защита на учениците си, им дават добър пример за позитивна реакция на житейските предизвикателства.

- Участие на училището в програми за обучение за изграждане на мирна среда. Тези програми помагат на учениците да разберат как възниква насилието и какви са методите за справяне с него.

- Създаване на програми за учи-

лично консултиране. Консултантите: подкрепят учениците в справянето с трудности в личния им живот и така играят превантивна роля; служат като медиатори в ситуации, клонящи към използване на насилие; асистират за достигането на мирно решение, преди ситуацията да ескалира до физическа агресия; работят както с жертвата на насилие, така и с извършителя, оказвайки им психологическа подкрепа; участват в проактивни програми, свързани с училищния тормоз, злоупотребата с наркотици и уличните банди.

Дейности в клас: Ролеви игри, в които се проиграват конфликтни ситуации, обсъждат се и се търсят начини за мирното им разрешаване.

6. Откритата позиция срещу сексуалното насилие превръща учителя в положителен модел за подражание

- Предразсъдъците по отношение на пола са основа за полова дискриминация. Понякога учителите имат различно отношение към момчетата и към момчетата. Например, често се смята, че момчетата имат вродена дарба за изучаване на математика и естествени науки, докато момчетата са възприемани като тихи и работливи. Необходимо е учителят да сложи край на стереотипите и различните очаквания към момчета и момчета. Момчетата могат да бъдат както насилници, така и жертви на сексуален тормоз. Учителите трябва да съзнават този факт и да разпределят вниманието си адекватно между всички деца.

- Взаимодействието на учителя с момчетата и момчетата трябва да се осъществява с еднаква честота и в еднаква степен. Една по-вяла и рядка комуникация с момчетата може да понижи тяхното себеуважение и самоувереност, което, от своя страна, увеличава вероятността да станат жерт-

ва на насилие.

- Удачно е училището да разработи тренировъчни програми със свободен достъп, чрез които заинтересованите страни да се научат да разпознават и да се справят със сексуалното насилие. Програмите дават информация за полого обусловените предразсъдъци, които са в основата на насилието, обусловено от пола.

- Засилване ролята на жените в управленските структури. Когато училището разполага с персонал, обучен да открива и подкрепя жертвите на сексуално насилие, това подпомага превенцията му като цяло. Наличието на жени в ръководството вдъхва кураж за споделяне на случаи на сексуално насилие.

Дейности в клас: Учителят НЕ използва в комуникацията с учениците обиди и квалификации, като едновременно с това непрекъснато коригира тези ученици, които си го позволяват, включително на сексуална основа. Важно е децата да разберат, че хората са различни, но равни по достойнство.

7. Изработване и широко разпространение на механизми за училищна безопасност

- Подкрепа на управлението и ефективното училищно лидерство. Училищното ръководство, заедно с учителите и местните управляващи власти, трябва да развие и приложи политики за елиминиране използването на сила за постигане на определена цел още в зародиш.

- Създаване на училищен кодекс на поведение, основан на правото на всеки човек да учи/преподава в защитена училищна среда и да информира за случаи на насилие без страх от отмящение/наказание.

- Въвеждане на лесни за учениците механизми за споделяне, които да окуражават децата да изразяват свободно мнението си срещу насилието.

- Сериозно и уважително отношение към оплаквания на ученици във връзка с каквато и да е форма на насилие, без да се подценява казаното от тях.

Дейности в клас: Организиране на диалог между ученици, учители, училищно ръководство и педагогически съветник за създаване на училищен кодекс на поведение.

8. Осигуряване на безопасна и гостоприемна среда за учениците

- Идентифициране на опасните и безопасните места в училище. Училищният персонал трябва да бъде бдителен по отношение на тъмните ъгли, слабо осветените зони, стълбищата без надзор и тоалетните, където учениците са в риск от сексуален и психически тормоз.

- Осигуряване на самостоятелни и сигурни тоалетни за момичета/жени.

- Задължително присъствие на възрастен на площадките за игра/спорт.

Дейности в клас: Стартиране на кампания за безопасно училище чрез идентифициране на неосветените и небезопасените места в училище и извън него.

9. Обучение на учители по превенция на насилието и мирно разрешаване на конфликти

- Изпробване на техники за медиация при конфликти. След като учителите се запознаят и изпробват съответните техники, те могат да ги предадат на децата и да ги насърчат да изпробват наученото при разрешаването на конфликти помежду им.

- Обучение за изграждане на умения за преговаряне. Децата научават да: откриват причината и същността на конфликта; разменят позиции и предложения; разглеждат ситуацията от различни гледни точки; предлагат реше-

ния, от които и двете страни биха били удовлетворени.

Дейности в клас: Проиграване на ситуации, в които две деца спорят, а трето е медиатор в конфликта; назначаване всеки ден на двама официални медиатори – едно момиче и едно момче, които да помагат при разрешаването на ежедневните спорове/конфликти в класа.

10. Разпознаване проявите на агресия и дискриминация срещу деца със СОП и маргинализирани групи

- Изясняване на причините за това, защо някои деца се държат по-различно, имат затруднения в обучението или не могат да практикуват определен спорт/физическа дейност. Пред класа, както и на родителски срещи, се набляга на това, че хората са различни; различията са затова, за да се уважават и хората имат право да бъдат уважавани заради това, което са.

- Насърчаване на децата да мислят критично за стереотипите и предразсъдъците.

- Обръщане на специално внимание на всяка дискриминативна забележка. Добре е учениците да знаят колко силно могат да нараняват думите.

- Подбор на учебни материали, които развиват разбиране към другите култури и учат децата да живеят заедно, въпреки различията си.

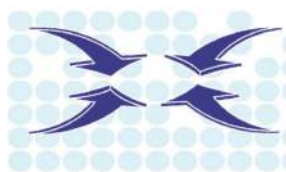
- Избягване поставянето на едно дете в ролята на представител на определена културна/етническа група. Поставянето на „етикети“ само изолира детето от връстниците му.

Дейности в клас: Учителят дава личен пример и настоява учениците да се отнасят един към друг уважително, независимо от културните, социалните, физическите или психическите си различия.

Източник:

Stopping Violence in Schools: A Guide for Teachers
<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001841/184162e.pdf>

Райна Стойкова

ПОЛИТИКИ И ПРАКТИКИ ЗА ПРЕВЕНЦИЯ И СПРАВЯНЕ С АГРЕСИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ И НАСИЛИЕТО В УЧИЛИЩАТА В НЯКОИ ЕВРОПЕЙСКИ ДЪРЖАВИ

АВСТРИЯ

Превенцията на насилието е задача на цялата училищна общност в Австрия. Дългосрочните стратегии и непрекъснатата работа в тази посока са сериозни предпоставки за трайни резултати. Ръководствата на училищата строго следят качеството на действията в тази област.

Видове превенция

В зависимост от целевата група се различават три вида мерки за превенция: първични, вторични и третични.

За да се обхванат възможно най-много деца в това отношение, училищата използват главно **първични мерки** за превенция. Те са насочени срещу началните фази на насилието и допринасят за това, учениците да не допускат формирането на нагласи за насилие и на насилническо поведение по време на учебния процес и в училището като цяло. Училищните мерки, насочени към подобряване на качеството на преподаването и на училищния климат, служат за създаване на междуличностна комуникация на по-високо ниво.

Практическото прилагане на първичните мерки включва следните стъпки и елементи:

- Учителите развиват у учениците мотивацията за учене и усвояване на знанията и предоставят методи за самостоятелна, отговорна и съвместна работа.

- Способността за самостоятелно мислене е неразделна част от процеса

на обучение. Правилата са известни и са доказателство за една демократична училищна култура.

- За целта се осигурява разнообразие от теоретично основани и научно оценени програми, които съдържат различни методи и подходи.

Вторичните мерки за превенция са насочени към предварителното идентифициране на рисковите групи, които показват агресивно поведение. Мерките са прилагат, за да се минимизират повторните рискове от поява на агресия. Тези мерки целят промяна на нагласите и поведението на ученици с ярко изразено агресивно поведение, както и към неговото редуциране, като същевременно се подкрепят положителните социални прояви на учениците. Вторичните мерки включват:

- Изграждане на допълнителни умения у учителите, както и назначаване на съветници и психолози, които са добре обучени по отношение на предотвратяване на насилие и управление на кризи. Те подпомагат учители, родители и ученици в процеса на обучение.

- Индивидуален коучинг на ученици, работа на малки групи и с целия клас за преодоляване на конфликти, консултации с учители, училищни психолози, психотерапевти, специалисти от младежки служби и консултативни центрове, представители на органите на реда и др.

Третичните мерки са насочени към това да предотвратят увеличаване на предизвикателното поведение сред

агресивните ученици и да сведат до минимум негативните последици от него. Имайки предвид, че при тази целева група насилственото поведение не може да бъде напълно преодоляно, стремежът е все пак да се смекчава колкото се може повече ескалацията на насилието.

Националната стратегия за превенция и мерки срещу насилието в училищата

Националната стратегия предвижда училищата да приемат специални споразумения и договорености, гарантиращи добро поведение на учениците. Те се отнасят не само за въвеждане на правила за поведение, а преди всичко да определят начините за справяне с конфликтите, както и отговорностите на всички училищни партньори в тази насока.

Стратегията отрежда значимо място на изкуството за социализиране на учениците и за изграждане на естетическо съзнание у тях. Тези дейности са насочени към предотвратяване на проявите на агресия. В тази насока действа проектът „Изкуството прави училището“, който цели да насочи съзнанието на учениците към развитие на творческите им способности в областта на изкуството, а не към прояви на насилие и агресия. Благодарение на тази стратегия всяко училище в Австрия има възможност да осъществява партньорство с някоя културна институция. Учениците могат да участват в специални театрални постановки, които се подготвят в училище.

В стратегията са заложили важни опорни точки, като:

- Интеграция на различните групи заинтересовани страни – включват се всички партньори, които могат да допринесат за превенцията на насилието в училищата и детските градини.

- Обмен с международни експерти от страни, в които вече са разработени и внедрени национални стратегии за предотвратяване на насилието.

- Прилагане на научно обосновани и практични програми за превенция.

Формулирани са три основни цели:

- Повишаване на знанията за различните форми на насилие.

- Насърчаване на социалните и личните компетентности, които помагат на учениците да се справят с насилието.

- Насърчаване на качества като отговорност и смелост.

За прилагането на стратегията по възможно най-добър начин са предвидени следните стъпки:

- Създава се специална уебстраница, която да популяризира стратегията сред заинтересованите страни и широката общественост.

- Провеждане на специализирани семинари за учители във висшите педагогически училища – тази мярка има широко въздействие и значителен принос за осигуряване на качество в областта на обучението за превенция на насилието.

Инициативата „Weiße Feder – Gemeinsam gegen Gewalt“ (Бялото перо – заедно срещу насилието)

Инициативата е на Федералното министерство на образованието и жените. Чрез нея се дава ясен знак, че насилието сред децата няма място в австрийското общество, в т. ч. и в австрийските училища. Тя се подкрепя от известни личности в областта на културата, изкуството, медиите и спорта.

Инициативата позволява тясното сътрудничество между австрийските училища и телефонната централа за спешни повиквания *Rat auf Draht*. Тя предоставя денонощно бърза и спешна

помощ за засегнати от насилие ученици и дава безплатно консултации и информация на младите хора как сами да се справят с различни форми на насилие. Чрез нея Министерството предоставя възможност и за създаване на психологически служби, които подкрепят учениците от всички училища, където насилието е често срещано явление. *Австрийският център за психологическа превенция на насилието в училищната сфера* осигурява специализирани психолози, които са на разположение за оказване на помощ на пострадали от насилие ученици.

Практики и програми по инициативата „Weiße Feder – Gemeinsam gegen Gewalt“

В съответствие с националната стратегия се прилагат практики, основани на доказателствата (*Evidence-based practice*). Чрез тези практики се прилагат мерки и интервенции, които са теоретично обосновани и внимателно планирани. Предварително са идентифицирани и възможните нежелани реакции.

Evidence-based practice изисква:

- Идентификация и обосновка на специфичните проверими цели за участниците.
- Описание на целевата група с оглед нуждите на аудиторията и достъпността на изпълнението.
- Точно наименование на отделните етапи на различните програми от тези практики и позоваване на резултатите от научни изследвания и емпирични изследователски методи, проведени в съответните области на изпълнение.
- Описание на мерките – описание на организационните рамки и конкретните методи, използвани в програмите, като и намиране на начини за активизиране и мотивация на участниците в различните програми.
- Доказани компетенции на треньо-

рите (водещи преподаватели и специалисти) в тези практики. Те трябва да са доказали своята професионална подготвеност и компетентност.

Други програми за превенция на насилието

1. *Faustlos* (Без юмруци) е програма за превенция на насилието, която има за цел да насърчава социалните и емоционалните умения на децата и е създадена в съответствие с подхода на американската програма *Second step* (*Втора стъпка*). Прилага се много успешно в началните училища и детските градини в Австрия, Германия и Швейцария. Програмата има три основни цели:

- Насърчаване на емпатията.
- Контрол на импулсите (насърчаване на междуличностното решаване на проблеми и тренинг на социалните поведенчески умения).
- Справяне с гнева и яростта, подобряване на самооценката на лицата, както и търсене на конструктивни решения и техники за въдворяване на спокойствие.

Програмата е структурирана в 51 лекции и е предназначена за деца от първи до четвърти клас. Всяка лекция е свързана с изграждане на определена способност. Голямо предимство е практическото изпълнение на упражненията, които се провеждат от учителите.

Прилагането ѝ води до постигането на следните резултати:

- Подобряване на социалните компетентности на учениците и отказ от агресивните начини на поведение като средство за разрешаване на конфликти.
- Намаляване на физическата и вербална агресия на децата и увеличаване на социалните аспекти в тяхното поведение.
- Децата, преминали това обучение, са по-малко разсеяни и успяват да

реагират по-адекватно в проблемни ситуации. Освен това могат да предвидят действията си по-добре от съучениците си, които не са участвали в обучението.

- Значително се понижава нивото на страха и се подкрепя прилагането на новопридобитите знания и умения в ежедневието.

Програмата се прилага в близо 50% от началните училища.

2. Тренингът по миротворство (Friedensstifter-Training). Провежда се от класния ръководител с всички ученици в класа. Предназначен е за началните училища. Целта е децата да изградят междуличностни отношения, при които конфликтите се разрешават с мирни средства. Тренингът се провежда в три части:

- *Първата част* е въведение в темата за различните видове конфликти. Отделя се време и за дискусии по въпроса „Какво е конфликт?“. Децата се учат да правят диференцирана оценка на конфликтите. Те придобиват умения за това как да се държат при евентуален конфликт и как да прилагат алтернативни начини за разрешаването му.

- *Втората част* обхваща темата за поведението на учениците по време на конфликт. Децата трябва да се научат на подходящото поведение. Те се разделят на два отбора, които имитират създаването на конфликт и на базата на анализ на целите се взема решение за най-уместното му разрешаване.

- *Третата част* е посветена на справянето със собствените негативни емоции и най-вече с гнева. Децата научават какви чувства се изживяват в конфликтни ситуации, какви стратегии за действие са прилагани в известни случаи на конфликт в практиката досега и как тези стратегии могат да се подобряват. Тази част се свързва със същинската медиация и с разрешаването на конфликти с помощта на външни

наблюдатели. Децата разбират какви са ролята и функцията на медиатора и как те самите могат да станат миротворци при разрешаването на възникналия конфликт.

3. Програмата Wisk е цялостна училищна програма за насърчаване на социалната компетентност и за превенция на агресивното поведение. Предназначена е за ученици от 5. до 9. клас. В дейностите по програмата са включени различни групи (училищно ръководство, учители, родители, ученици). За изпълнението ѝ е необходимо време от три до четири сряда. Обучението се дели на три фази: импулсна фаза, рефлексивна фаза и фаза на акцията.

Основните цели на програмата са да намали агресивното поведение и да повиши социално компетентното поведение на учениците. Те се постигат чрез прилагане на три принципа:

- Права и задължения
- Участие и поемане на отговорност
- Разчупване на мисленето и разширяване на приоритетите на поведение

Програмата е предназначена за работа в клас и се осъществява от 1 – 2 учители. Упражненията са различни в зависимост от състоянието на класа. Обучението има и елемент на обогатяване на поведенческия репертоар. Децата се учат да осмислят собствените си действия в конфликтни ситуации. Чрез методите, приложени в поведението, се доказва, че агресивното поведение е предотвратимо.

За изпълнението на тази програма се създават планове за действие. Задачите им са следните:

- Задача на училището е да развие плана за действие в широк аспект и да създаде специални училищни правила за изпълнението му, да предостави информация на всички партньори по

изпълнението на програмата, да осъществи повишен надзор над учениците и поведението им, както и анализ на резултатите от изпълнението на програмата. Училището задължително тества и ефективността на методите.

- Родителите трябва да получават обстойна информация за училищните правила и да вземат участие в акциите и в дейностите, организирани на ниво клас.

- Задача на класа е да формулира точно определение за правилата, както и да включи темата за превенцията на насилието и тренинга по изграждане на социални компетенции в учебната програма.

- Задача на учениците е да разговарят с жертвите на насилие, както и с извършителите на това насилие, да осъществяват посредничество между извършителите и жертвите.

4. Програмата Peer-Mediation се осъществява от учители, преминали специализирано обучение за целта. В нея участват само тези ученици, които са изразили желание да се включат в подобно обучение. С концепцията, че учителите сами преминават през обучение по тази медиация, се постигат следните резултати:

- Учителите разширяват своите комуникативни компетенции и уменията за разрешаване на конфликти.

- Учителите са постоянно готови да обучават ученици.

- През всяка учебна година могат да бъдат обучавани нови ученици по тази програма – без допълнителни финансови разходи.

- Групите в училище, които имат миролюбиво и ненасилствено поведение, се увеличават.

Продължителността на обучението е от 40 до 60 часа. Основната цел е учениците да придобият умения по омилотворяването на конфликти в класната стая, след което да помагат на своите

съученици при разрешаване на конфликти.

По време на обучението се осъществява специален медиационен разговор. Той се провежда в стая, която е пригодена за уреждане на спорове. Участието на конфликтните лица в обсъждането и приемането на резултатите е доброволно. Разговорът е с продължителност най-често между 15 и 30 минути. Разделен е на пет фази:

1. *Въведение* – медиаторите се представят и информират за протичането на разговора, за неговата роля и за правилата на разговора.

2. *Изясняват се гледните точки* – всяка от страните по конфликта описва последователно гледната си точка по конфликта.

3. *Изяснява се централната тема на конфликта*: медиаторите разговарят със страните по конфликта за неговото значение за самите тях.

4. *Идеите за разрешение на конфликта* се събират и записват чрез брейнсторминг.

5. *Формулира се решение на конфликта*, което максимално удовлетворява всички страни.

Водещите на програмата са отговорни за хода на разговора, но не и за неговото съдържание. Те са отговорни и за това разговорите да протичат в спокойна атмосфера. Съдържанието се определя от самите спорещи и идеите за разрешаването на конфликта се пораждат спонтанно по време на разговора.

5. Програмата Как да станем независими се предлага като безплатно продължаващо обучение от специализираните органи по превенция на пристрастяването в сътрудничество с висши педагогически училища и създава условия децата да се справят добре с предизвикателствата на ежедневието. Тя е научно обоснована програма за развитие на личността, за насърчаване

на здравето и за профилактика на различни видове пристрастявания за децата от първи до четвърти клас. Създадена е въз основа на препоръките от *Световната здравна организация* за използване на определени подходи в областта на образованието. Целта е да се изграждат и тренират важни житейски умения още в ранна училищна възраст. Изграждането на добра самооценка, на толерантност и на чувство за общност са централните теми на програмата.

Изграждането на житейските компетенции се осъществява в три области:

- Аз (самопознание, изграждане на доверие в собствените способности, самоотговорност);

- Аз и другите (разбиране, група, връзки);

- Аз и моето обкръжение (опознаване, действие, изграждане на перспективи за бъдещето).

Формират се качества като: самосъзнание и емпатия, комуникативни умения и самоувереност, умения за справяне със стреса и негативните емоции, усвояване на техники за релаксация и умения за решаване на проблеми и креативно мислене.

Източници:

1. Gewaltprävention an Schulen

http://www.oezepe.at/wp-content/uploads/2011/07/Onlineversion_Gewaltpraevention.pdf

2. Generalstrategie zur Gewaltprävention an österreichischen Schulen und Kindergärten

http://www.schulpsychologie.at/fileadmin/upload/persoenlichkeit_gemeinschaft/generalstrategie-kurz-pdf.pdf

П. Главеев

ВЕЛИКОБРИТАНИЯ (АНГЛИЯ)

В доклад на ЕК, анализиращ справянето с насилието в училищата в отделни държави членки на ЕС, е констатирано, че за превенция на насилието в училищата във Великобритания (Англия) се прилагат три вида стратегии: проактивни, подкрепа от съученици и реактивни.

Проактивните стратегии се изразяват в превантивни действия, провеждани съответно на територията на:

- училището – подобряване на учебната среда, разговори по време на нарочни училищни срещи, формиране на ученически съвети;

- класните стаи – информационни дейности относно насилието и дискутиране на превантивни дейности с учениците;

- спортните площадки – подобряване на настилката и покритието, обучение на надзорници и увеличаване на

техния брой.

Има и други проактивни подходи, като определяне на групи и зони против насилието, награди за постижения срещу насилието, училищни мероприятия с тази цел, клубове по интереси извън учебното време.

Проактивните стратегии оказват влияние върху формирането и поддържането на позитивна, подкрепяща и включваща образователна среда. Взаимоотношенията между ученици и учители се основават на взаимно уважение, като се насърчават положителните нагласи и личните умения.

Подкрепата от съученици се проявява в създаването на ученически групи за превенция и противодействие на насилието. Най-разпространените подходи се изразяват в организиране на приятелски кръгове, посредничество, напътствие и изслушване от съученици

и др. Те използват знанията, уменията и опита на децата и младите хора в планиран и структуриран вид, служещ за разбиране, подкрепа, информиране и помощ при формиране на умения, толерантност, доверие и самосъзнание у други деца и млади хора, с които първите имат нещо общо.

Реактивните стратегии се изразяват в директни санкции, специфични подходи (уважение, отговорност, отстъпчивост, реинтегриране), групи за подпомагане, училищни трибунали и др.

През 2014 г. Министерството на образованието публикува редица документи, свързани с насилието в училищата. Най-важният от тях е *Превенция и справяне с насилието* (октомври 2014 г.), който представлява сборник от съвети, предназначени за училищното ръководство и персонала. В него е представена нормативната уредба по темата, уточнено е значението на термина „насилие“, като специално внимание е отделено на кибернасилието.

Основните нормативни актове, които имат отношение към насилието в училищата са: *Законът за образованието и инспектирането (2006)*, *Стандартните разпоредби за независимите училища (2010)*, *Законът за равноправието (2010)* и *криминалното законодателство*.

Същинската част на документа представя конкретни съвети за справяне с насилието в училищата. Посочено е, че успешните училища разполагат със собствени политики за справяне с насилието и лошото поведение, с които са запознати родителите, учениците и учителите. Действията на училището не трябва да започват едва след констатиране на насилието, а проактивно да го предотвратяват. Това може да се осъществява чрез разговори с учениците по въпросите на различията, по време на специални събития за тази цел, проекти или събрания.

Освен превенция, за справяне с насилието, от училищата се очаква да включват дисциплинарни мерки спрямо ученици с лошо поведение. Тези мерки, обединени под понятието интервенция, следва да се прилагат справедливо, последователно и отговорно, като се отчитат индивидуалните потребности на учениците и се търси причината за тяхното поведение.

Формулираните добри практики обхващат:

- участие на родителите и учениците;
- периодично преоценяване и осъвременяване на политиката за ползване на компютрите;
- прилагане на дисциплинарни санкции в зависимост от сериозността на инцидента;
- открито обсъждане на различията между хората, които могат да бъдат причина за насилие: религия, етническа принадлежност, физически увреждания, пол или сексуална ориентация;
- ползване от услугите на специализирани организации или ресурси за справяне с конкретни проблеми;
- ефективно обучение на училищния персонал относно принципите и целите на политиката на училището, правната му отговорност, насилието, определени методи за решаване на проблеми и къде да се потърси помощ;
- работа с широката общественост за справяне с насилието, включително и извън училище – обикновено в сътрудничество с полицейските органи, центровете за детски услуги или други органи;
- улесняване на споделянето на инциденти от учениците;
- формиране на приобщаваща училищна среда, в която учениците могат открито да дискутират проблеми, свързани с насилие или дискриминация;
- тържественото отбелязване на

всеки успех се определя като важен способ за създаване на положителна училищна среда.

Документът завършва с често задавани въпроси и препратки с по-пълна информация по отделни аспекти на неговото съдържание.

Друг информационен продукт на Министерството на образованието е насочен към децата и младите хора, които са станали жертви на насилие. Предназначен е за училищата. В него са разгледани уязвимите групи ученици, описани са нуждите на учениците, преживели насилие, и са посочени полезни ресурси по тази проблематика.

Отделен материал е посветен на кибернасилието, предназначен за училищния персонал. Изброени са конкретни съвети за работа с електронни устройства и за поведение във виртуална среда. Уточнена е процедурата за докладване на кибернасилие. Подчертано е, че всяко училище трябва да разполага с ясна и разбираема политика за допустима работа с компютърни технологии от страна на учениците и учителите, сред които:

- правила за ползване на учи-

лищното оборудване, софтуер и рутери по време на учебните часове;

- норми за допустимо поведение на ученици и служители, включително извън училището;

- училището следва да реагира бързо на докладвани инциденти;

- съдействие на жертвите на кибернасилие от страна на училището.

Накрая са посочени полезни ресурси, препоръки за премахване на неподходящо онлайн съдържание и контакти на основни социални мрежи.

Изготвено е ръководство със съвети за родители и настойници относно кибернасилието. Обърнато е внимание върху поведението в социалните мрежи, необходимостта от ограничаване на интернет достъпа на децата, съпричастността на родителите. Представени са конкретни съвети за безопасност в интернет. Изброени са евентуални признаци в поведението на децата, които може да свидетелстват, че те са станали жертва на насилие. Документът завършва с указване на полезни ресурси в интернет, като са посочени и организации, предоставящи подкрепа на родители, настойници и деца.

Източници:

1. European Strategy to Prevent and Tackle School Bullying (2011)
http://iamnotscared.pixel-online.org/files/strategy_european/EuropeanStrategy_EN_doc.pdf
2. Preventing and tackling bullying Advice for headteachers, staff and governing bodies (October 2014)
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/444862/Preventing_and_tackling_bullying_advice.pdf
3. Supporting children and young people who are bullied: advice for schools (March 2014)
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/444864/Supporting_bullied_children.pdf
4. Cyberbullying: Advice for headteachers and school staff (November 2014)
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/374850/Cyberbullying_Advice_for_Headteachers_and_School_Staff_121114.pdf
5. Advice for parents and carers on cyber bullying (November 2014)
https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/444865/Advice_for_parents_on_cyberbullying.pdf

Й. Илиев

ГЕРМАНИЯ

Проблемът с насилието в училищата

През 70-те години на миналия век германският дебат за насилието в училище разглежда училището като място за структурно насилие. От тази гледна точка, ученическото насилие се анализира като реакция на структурното насилие, докато характерно за следващата дискусия (от началото на 1990 г.) е, че фокусът и доминиращата изследователска перспектива са насочени почти изцяло към насилието сред учениците и почти не засяга училищния персонал (например учители) като извършители и/или участници. Дебатът за насилието в училищата трябва да включва обаче всички форми на насилие. Според експерти (2002 г.) то обхваща три поведенчески групи:

- Физическо насилие и физическо нараняване: по време на спорове и конфликти се прилага физическо насилие, за да се навреди на другия.
- Вербална атака и психическо насилие: обиди, унижения, емоционално изнудване.
- Тормоз: в едно специфично съотношение жертва – извършител жертвата постоянно е измъчвана и тормозена, при което се използва физическо и психическо насилие.

В обсъжданията често не се очертават ясни граници между насилие и девиантно поведение (кражба, употреба на наркотици, мързел, измама и др.).

През 2007 г. се постига консенсус и се определя, както в научните проучвания, така и в ежедневните практически брошури, какво може да се опише като насилие в училищата:

- словесни форми на насилие, като обиди, ругатни и присмех;
- традиционно дефинираното като

насилие физическо насилие, като удряне, ритане или побой;

- все по-често срещаното психическо насилие, като например укоряване и принуждаване; изключване/прогонване на някого, тормоз;
- унищожаване, повреждане или кражба на лични и учебни вещи, известно също като вандализъм.

Изключват се повечето специфични форми като сексуално, расистко или радикално насилие, аспектът на структурното насилие също много рядко се взема предвид.

Разбирането за насилие на учениците

Според изследванията учениците имат по-тясно разбиране за насилието от учителите. Единство между учители и ученици съществува по отношение на физическите атаки, изнудването и вандализма. Относно психическото и вербалното насилие оценките се разминават. В сравнение с момчетата, момичетата наблягат по-често на тези два вида насилие, отколкото на физическото.

Тенденция към отпадане на границите

Оказва се, че в училищната система има тенденция за неограничаване на понятието насилие и то се използва като етикет за всички видове негативни поведения. Присъединяването на вербалната агресия например към темата „насилието в училищата“ води до драматизация и фалшифициране на действителната ситуация на насилие. По-специално, директорите изглежда са склонни да класифицират всяко поведение, което евентуално може да наруши нормалната рутина на образователния процес, като насилие.

Разбирането на насилието в емпиричните изследвания

В емпиричните проучвания училищното насилие се основава на различни понятия (тесни и широки). Учители и социолози често изхождат от широка концепция за насилието, докато криминологичните изследвания – по-скоро от тясна концепция. Като минимум консенсус може да се види разграничаването на физическо (срещу лица) насилие и такова против собствеността.

Слабо проучено е насилието, което произхожда от страна на учителите и на училищните структури, както и разбирането за насилие на учениците. Това се отнася също за саморазрушителното поведение на учениците и за обхвата на самоубийствата. Посочва се и друг проблем: преценките за насилие в отчетните формуляри се правят от неспециалисти. Така например „заплаха“ се класифицира като вече преживяно действие, независимо от това дали ще се разглежда от съдия като „заплаха“ с подходяща санкция. По същия начин се определят лица като „жертва“ и „извършител“ въз основа на оглед, без да бъдат извършени допълнителни разследвания.

Дали насилието в училищата е проблем?

В резултат на допитване, проведено от Института за демоскопия Аленсбах (Instituts für Demoskopie Allensbach) през 2006 г., в повечето училища в Германия насилието не изглежда да е наистина голям проблем. Във всеки случай, по-голямата част от населението (71%) не го разпознава в училищата на собствения си жилищен район.

Това, че в района насилието в училищата е голям проблем, е мнение предимно на респондентите, които нямат деца в тези училища (17%), отколкото на родителите на учениците (12%), които говорят от опит.

Изглежда, че в Германия генерално увеличение на насилието в училищата – поне във възприятията на родителите – няма. В рамките на 14 години, делът на родителите, съобщили, че детето им се е сблъсквало поне веднъж с насилие в училищната среда, се повишава от 9% на 10%. Процентът нараства повече в големите градове – от 11% на 16%.

Състояние на научните изследвания

Възприятието за нивото на училищното насилие до голяма степен се определя от медийното отразяване и обществения дебат, където бруталните отделни случаи често са стилизирани в тенденции. Докато за последните няколко години отчитането и общественото възприятие вменяват силно нарастване на насилието в училищата, тази гледна точка не е подкрепена от научни резултати.

За Германия не съществуват проучвания в национален мащаб за насилието в училищата. Има обаче множество регионални такива. Особено липсват дългогодишни проучвания, за да може да се правят изводи за развитието на насилието в училищата. Също така на международно ниво – с изключение на САЩ – няма на разположение надеждни данни за насилието в училищата. Световният доклад за насилието и здравето на Световната здравна организация (2002 г.) например напълно изключва областта училище.

Основните резултати от емпирични изследвания на насилието в Германия, които в основата си се отнасят и за повечето развити страни, може съвсем накратко да се обобщят по следния начин (като се има предвид, че положението в отделните местни училища може да се различава съществено от тези статистически средни стойности):

Форми на насилие

- Насилието в училище се характеризира предимно от леки форми на физическа и вербална агресия. Най-често срещаната форма на насилие е вербалната.

- Сериозни случаи като грабеж, изнудване, заплаха/атака с оръжие, физическо насилие с резултат нараняване или масивни сексуални атаки – въпреки противоречивите съобщения в пресата – са сравнително редки и само малка част от учениците са участвали в тях.

- По-леки форми на физическо насилие, като удряне или ритане, се срещат рядко или понякога.

- Вандализмът се проявява (според резултатите от повечето изследвания) малко по-рядко отколкото „лекия“ бой.

- Относно тормоза, при който, наред с другото, продължителността на насилието (физическо или психическо) е от решаващо значение, резултатите за Германия са твърде малко.

- Забавните битки и вербалното насилие не се възприемат от голяма част от учениците като насилие.

Внесено или самостоятелно генерирано насилие

Въпреки че учителите непрекъснато подчертават, че ученическото насилие идва главно отвън, проучванията показват, че освен значителните външни/извънкласни влияния (семейство, клика, общество), ясно могат да се определят и училищни фактори (култура на учене, социален климат), провокиращи насилие.

Честота и бруталност

Близо 90 000 злополуки годишно в общообразователните училища са в резултат на агресивното поведение на учениците, отбелязва Федералната асоциация за застраховане срещу злополуки (2008 г.).

Няма емпирични доказателства, които сочат общо увеличаване на насилието в училищата. В проучванията си за нараняванията, причинени от насилие в училищата за периода 1993 – 2003 г., както и за периода 1995 – 2007 г., Федералната асоциация за застраховане срещу злополуки стига до извода, че дългосрочните наблюдения за физическото насилие в училищата в цялата страна показват неговия спад. Не се наблюдава също така увеличаваща се бруталност. Липсата на емпирични доказателства в подкрепа на тезата, че насилието се увеличава все повече и повече, се отнася за всички форми на насилие.

За всички форми на насилие, опасността да се стане жертва многократно, както в рамките на училището, така и на път за училище, е ниска. Досегашните дългосрочни проучвания в Германия не привеждат единодушни твърдения за увеличаване на насилието в училищата. Наистина, според много изследвания някои форми на насилие са се увеличили леко, но като се имат предвид повишената чувствителност на респондентите и разширеният смисъл на понятието „насилие“ (отнемане на гумичката=грабеж), тяхната валидност е под въпрос. Очевидно е, че не толкова се е повишило насилието в училищата, колкото чувствителността към този проблем.

Изследванията показват, че се наблюдава дори леко намаляване на насилието. За по-малките ученици (10-до 13-годишни) обаче се забелязва увеличаване на физическото и словесното насилие (според застрахователните асоциации). На въпроса за увеличаване бруталността при физическите сблъсъци, въз основа на наличната база данни, не може да се отговори. По-скоро, ако фрактурите се приемат като мярка за брутална агресия, не се забелязва повишена бруталност.

Момчета и момичета

С изключение на вербалното, училищното насилие е приоритет на момчетата. Момчетата показват по-малко агресивно поведение и по-рядко стават жертви на насилие. Момчетата са по-често както извършители, така и жертви на насилие (с изключение на сексуалното). Колкото е по-лека формата на агресия, толкова разликите стават все по-малки (особено при психическото насилие). Въпреки това съществува една малка група от момичета, които използват насилие колкото момчетата.

Данните относно насилието срещу собствеността в основните училища (Hauptschulen) и в гимназиите (Gymnasien) не показват разлики между момчета и момичета във възрастовата група 10 – 13 години.

Момчетата по-често се страхуват от насилието в училищата, отколкото момчетата. Полът има влияние върху сблъсъка и преживяването на насилието, както и върху възприятието.

Сексуалното насилие е единствената форма на насилие, при която момичетата са значително по-често жертви на насилие, отколкото момчетата.

Възраст

Агресивните конфронтации са най-често във възрастовата група на 13 – 16-годишните. Това показва, че явление насилие се среща по-често в контекста на пубертета, включително и в училището.

Видове училища

Насилието в училищата има тенденцията да намалява с увеличаване нивото на образование. Най-често физическо насилие се упражнява в основните (Hauptschulen) и специалните (Förderschulen) училища. Гимназиите са най-малко обременени. При психическото насилие разликата намалява. Следва да се отбележи, че между

отделните видове училища разликите могат да бъдат съществени. По същия начин, отделните класове се различават значително в рамките на училището.

Жертви

Жертвите (от всякакъв вид) на насилие са най-малко популярните/обичаните или неинтегрираните в класа ученици. Те почти или изобщо нямат приятели, принадлежат към т.нар. аутсайдери и имат по-ниско самочувствие от съучениците си.

Извършители и жертви

Статутът на извършител и на жертва са сравнително тясно свързани. Учениците, изложени най-често на насилие от страна на съучениците си, сами упражняват също повече насилие. От друга страна, много често извършителите са в същото време и жертви.

Германски и чуждестранни ученици

Между чуждестранните и германските ученици няма значителни разлики в практиката на актове на насилие в училищата. Стереотипът за (като цяло) по-агресивните и склонни към нарушение чуждестранни младежи не може да бъде потвърден.

Ученици и учители

Около една четвърт от учениците съобщават, че поне веднъж са били осмивани или зле третирани от учителите, а 2,5% твърдят, че са били бити. По правило учителите възприемат свадите по-тежко отколкото учениците, като особено чувствителни са младите учители. Колкото повече учениците са на мнение, че учителите в тяхното училище ще се намесят в случаи на насилие, толкова повече те се въздържат сами да използват сила. В училища, в които учителите се намесват в ранен етап, има по-малко насилие.

Ядро на насилието

Честото използване на сила произхожда от едно малко, активно в насилието ядро. Колкото по-сериозни са актовете на насилие, толкова по-голям става делът на участващите – първоначално пасивни – ученици.

Места и време

Повече от половината от нараняванията се случват по време на междучасията, една пета – в часовете по физическо възпитание (от тях почти половината – по време на футболен мач). Тоалетните, училищните дворове и училищните коридори са местата, където учениците се чувстват най-несигурни.

Взаимозависимости

Проблемът за насилието в училищата не трябва да се разглежда изолирано. Има голяма връзка между тормоза в училище и престъпното и антисоциално поведение като цяло.

Масовите бягства от училище, кръшкането и мързелът са тясно свързани с противообществените прояви. Колкото по-силен е стресът поради семейната среда и социално-икономическите условия, толкова по-често се случват те. Затова може да се разглеждат като показател за основните проблеми.

Броят на приятелите с престъпно поведение има силно влияние върху собственото престъпно поведение.

Учителско насилие

Физическо и вербално насилие в училищата съществува не само сред учениците, но и сред учителите и учениците. По принцип това изхожда от йерархичната зависимост, в която преподавателите разполагат с много повече възможности за санкции срещу учениците, отколкото в обратния случай. Физическото насилие срещу ученици е строго забранено и може да има

сериозни дисциплинарни последствия. Това обяснява и защо то рядко е предмет на дебатите за насилието. Вербалното насилие от учители срещу ученици е почти толкова разпространено, колкото сред учениците.

Изводът е, че за съвместния училищен живот са решаващи не толкова точните проценти на проявите на насилие, колкото възприятието и климатът, свързан от ученици и учители с насилието в училищата. Трябва да се отбележи, че много от учениците и учителите се страхуват по-малко от физическо насилие, а много повече от обиди, ругатни или вербална агресия. Този страх се отразява на учебната среда крайно негативно.

Насилие чрез училището

Резултатите от педагогическите изследвания показват, че в Германия повече отколкото в други страни социално-икономическият произход е от решаващо значение за образователния успех. Това влияе силно върху разпределението на децата и юношите в погорните училища. То често се преживява като унижение и заклеймяване. Като инструмент за разпределение на шансовете в живота, училището – чрез конкуренцията и едностранчивия акцент върху успеха – произвежда в много отношения училищни аутсайдери и отпадащи от училище, които често го напускат, без да го завършат или без да могат да разгърнат докрай своя потенциал. Следва да се отбележи също, че училището като институция продължава да има силно принудителен характер и упражнява власт по най-различни начини. Като се остави настрана презумпцията за задължителното образование, е много проблематично, че в училище ученици или родители недостатъчно имат право на глас. Организацията на учебния час с

неговите 45 минути, дългото седене на едно място, силно доминираният от учителя урок – всичко това противоречи на психологическите констатации за ученето. В допълнение идват честото претоварване с материал/информация и едностранното ориентиране към оценката. Така е много трудно да се постигне идентификация на учениците с „тяхното“ училище.

Причини и рискови фактори за насилието в училище

Причините за насилието в училище са многопластови. Въпросът дали насилието в училище е „внесено отвън“, или какъв дял и какво влияние има самото училище за появата и разпространението на насилието в него, играе важна роля в обсъждането на причините. Според научноизследователската общност е безспорно, че причините за насилието в училище са както външни, така и вътрешни.

В американските изследвания са идентифицирани преди всичко следните рискови фактори:

- личностни черти: антисоциална ориентация, импулсивност, собствена история на агресивно поведение, липса на емпатия и ниска толерантност към фрустрацията.

- семейни фактори: семейна бедност, ниска емоционална привързаност към родителите, насилие в семейството, пристрастеност към масмедии;

- училищни фактори: провал в училище, липса на привързаност към училището, отрицателен климат в училище;

- фактори на местоживеенето: регионална/локална бедност, наличие на банди в квартала, висока престъпност и наличие на наркотици и оръжие;

- често тези характеристики на житейската ситуация на младежите са свързани с принадлежност към определени етнически групи.

Други специалисти идентифицират **четири комплекса от фактори**, които могат да повлияят неблагоприятно върху индивидуалното развитие по време на съзряването:

- липса на емоционално внимание от страна на родителите;

- непоставяне на граници от страна на отговорните лица при агресивно поведение;

- физически и други силови „възпитателни методи“;

- буен и сприхав темперамент/характер на детето.

Експертите обобщават причините, посочени в изследванията:

Вътреучилищни фактори:

- педагогическата характеристика на вътрешноучилищната образователна и възпитателна среда;

- намаляващите възпитателни умения на учителите;

- прекомерното съсредоточаване върху трансфера на знания и пренебрегване на образованието, ориентирано към стойности, и оттам – влошени отношения учител – ученик;

- учителите не са наясно с явлението „насилие между учениците“.

Лични фактори:

- престъпниците и жертвите изживяват социалните измерения на училищното всекидневие по-обременяващо и по-конфликтно от социално компетентните ученици;

- ниски задръжки;

- липса на езикова компетентност, липса на комуникативна култура на дебата и по-често гледане на филми на ужасите, военни и секс филми;

- „кариерите на насилници“ на много младежи не спират след завършване на училище, насилието сред младите хора е по-често извън, отколкото вътре в училищата.

Семейни фактори:

- преживявано насилие (от самите деца и подрастващи или наблюдавано при родителите) в семейството;
- безработен родител;
- негативен емоционален климат в семейството.

Училищният контекст също може да насърчава жестокост и насилие. Според специалистите най-вече социалният климат има значително въздействие. Тясно свързани с агресивното поведение са: липсата на признание от страна на съучениците, поставянето на етикети и рестриктивно поведение на учителите, ожесточената конкуренция между юношите.

Освен това, няколко специфични особености на училището също са проблемни: принципните изисквания за послушание и добро поведение са в противоречие с нуждите на учениците за самоопределение, забавление и активност. Това води до конфликти най-вече когато юношите – особено по време на пубертета – представят дистанцирани (от училището) и девиантни идентичности и по този начин показват също агресивно поведение.

Размерът на класа и училището обаче няма голямо значение за агресивта на младите хора. Принципното изискване за по-малки класове едва ли допринася за предотвратяване на насилието.

Посочва се, че едностранчиво обяснение за насилието не е достатъчно. Трябва да се вземат предвид разнообразни биопсихични-социални влияния. Така например домашното насилие увеличава значително риска за агресивно поведение, цикълът обаче в никакъв случай не е затворен. Голяма част от хората с такива преживявания не са с такова поведение и обратно – много престъпници идват от неособено агресивна среда. Като цяло, насилието в училище не може и не трябва да се

разглежда изолирано от нивото на насилие в обществото. Увеличаването на първото винаги е свързано с увеличаването на второто.

Дори от всичко казано дотук да не може да се извади заключение, че статистически погледнато училищното насилие придобива все по-драматични форми (макар че може да е така за определени училища), всяка проява на агресия и насилие в училище е достатъчен повод за активно противопоставяне.

Превенция на насилието

Първата стъпка към превенция на насилието е да се осъзнае проблемът, т.е. да се признае, че също и в собственото училище има насилие и че се изисква действие. Още при решаването какво трябва да се разбира под насилие в училището или в съответната институция, се конкурират различни гледни точки и мирогледи при тълкуването на дадената ситуация.

Попълването на анкети и въпросници в училище дават необходимите изходни точки и разяснения за справяне с проблема от страна на учители и родители. Обработката на резултатите обхваща следните стъпки:

Дефиниране на проблема

Когато през март 2006 г. учителите от училището Rütli в Берлин (Rütlichule) изпращат зов за помощ под формата на отворено писмо, това се счита за педагогическа немощ. В действителност това е осъзнаването, че е необходима външна помощ за проблеми, с които вече няма да могат да се справят сами.

Какво и колко насилие е видимо

Учителите и учениците имат различни концепции за насилието, чийто причини и последици трябва да изяснят. Желателно е да се постигне

едно общо разбиране за насилието.

Анализ на ситуацията

За да се развият подходящи мерки за превенция на насилието, от съществено значение е да се направи преглед на ситуацията на място и събраните данни да се анализират подробно (най-добре с външни експерти). Тълкуването на тези данни и заключенията, които трябва да бъдат направени, са най-трудните стъпки.

Рискови фактори – какво на сърчава формирането на насилие в училище

Особено важно за училището е

идентифицирането на „вътрешните“ влияния. При това не трябва да се подценяват поведението на учителите и естеството на отношенията учител – ученик.

Къде и как учениците се сблъскват с насилие

Степента и характеристиката на насилието в училищата може да се установи само с приобщаването на учениците. Затова те следва да разкажат за наблюдавано или преживяно насилие. Целесъобразно е да се включат всички класове.

Източник:

Gewalt an Schulen

http://www.frieden-fragen.de/userfiles/files/Kapitel_2_2.pdf

Л. Дърмонова

МАЛТА

През октомври 2014 г. Министерството на образованието и заетостта на Малта оповестява принципно нова политика за превенция на насилието в училищата. Документът установява изцяло нова философия по темата, като акцентира върху целенасочените колективни и взаимно допълващи се действия на учители, администратори, родители и ученици с оглед подобряване на процеса на обучение, удовлетвореността на учениците и условията, оказващи влияние върху тях. Новата политика намира изражение и в редица свързани документи, имащи отношение към поведението на учениците, сред които *Уважение към всички – политическа рамка (2014)*, *Политика за управление на поведението в училищата (2014)*, *Национален план за политика и действия относно доброто поведение в училищата (1999)* и *Политика*

за присъствието в училищата (2014).

Основи на новата политика

Новата политика преди всичко подчертава необходимостта от съблюдаване на заложените в редица международни документи права на децата и ролята на правителствата, училищата и отделните личности в тяхното гарантиране. Сред тези права изрично са изброени:

- безопасната и подкрепяща образователна среда, свободна от насилие и агресия;
- предпазването от физически наранявания и емоционален стрес;
- здравословното психическо, физическо, духовно, морално, сексуално и социално развитие;
- равнопоставеното отношение, без дискриминация, поставяне на ети-

кети и стереотипи;

- адекватният достъп до отдих и игра;
- свободата на изразяване на мнение и избор;
- неприкосновеността на личния живот.

Национални цели

В съответствие с международния опит са формулирани конкретни национални цели:

- развиване на образователни услуги, които са приятелски настроени към децата;
- намаляване на насилието срещу децата и между тях самите;
- гарантиране на правата на всички деца;
- насърчаване на участието на децата в обществото;
- повишаване на постиженията на учениците.

Посочено е значението на устойчивата и безопасна образователна среда, изискванията към която са определени в друг нормативен документ. Взаимното уважение е идентифицирано като основна категория, допринасяща за повишаване на качеството на образованието.

Изтъкнати са наблюдения въз основа на научни изследвания, според които насилието оказва както кратко- така и дълготрайно влияние върху физическото и психическото състояние на учениците, върху взаимодействието им с училището, тяхната самоувереност и способността да преследват амбиции и интереси. Проучванията по отношение на психичното здраве, програмите срещу насилието, училищната ефективност и инициативите за благополучие доказват връзките между качеството на взаимоотношенията в училищата, просоциалното поведение, адаптивността и

образователните резултати. Очаква се училищата да насърчават положителната атмосфера, с акцент върху приемането и проактивните взаимоотношения с връстниците. Подчертава се стойността на културното многообразие за взаимната свързаност. Всичко това следва да намери изражение във внимателно подготвени стратегии за повишаване на социалния капитал.

Значение на училищната среда

Превенцията на насилието е необходима и с оглед насочването в правилна посока на подражателните умения на подрастващите.

Училищната среда следва да позволява на учениците да считат себе си като част от училището, а не като посетители в него. Вниманието към учениците формира чувство на принадлежност, което спомага за приобщаването на различни групи хора и предотвратява насилието на база на идентичността.

Препоръчва се включване на родителите в училищния живот. Участието им като партньори в различни училищни дейности се разглежда като изключително полезно за цялата училищна общност. Същевременно самите родители трябва да са постоянно информирани за училищния живот.

Рамката на образователната стратегия за 2014 – 2024 г. е фокусирана върху подпомагането на образователните постижения на всички ученици, включително на тези от уязвими групи. Акцентирано е върху убеждението, че учениците развиват своя личностен и социален потенциал, усвояват подходящи знания, ключови умения, компетенции и начини на мислене чрез признати обществени стойности като равенство пред закона, социална справедливост, многообразие и включване.

Мерки против насилието в Националната рамка на учебната програма от 2012 г.

В Националната рамка на учебната програма (2012 г.) са заложени фундаментални принципи като: правен ред, многообразие, континуитет, ученикът в центъра на обучението, гарантирано качество, професионално подпомагане на учителите. Подчертано е и значението на училищната среда за развитието на социална компетентност.

Уточнено е, че училищната среда се формира главно от типа на взаимоотношенията на децата с техните връстници и учители, което намира изражение в различни форми. Изтъкната е необходимостта всеки ученик да се чувства приет, ценен и уважаван от своите съученици и от хората, грижещи се за него. Свойствен на тези социални връзки е потенциалът за генериране на различни видове полезна подкрепа и ресурси, необходими за създаване на промяна в поведението. Изграждането на такива взаимоотношения се разглежда като създаване на социален капитал, спомагащ за повишаване на просоциалното поведение за сметка на насилието.

Насилието може да се преодолява положително и категорично чрез редица училищни мерки и стратегии, които позволяват на всички членове на училищната общност да противодействат индивидуално или колективно на недопустимото поведение. Призната е ролята на домашната обстановка и социалните фактори в случаите на насилие, но ролята на училището в превантивната работа и навременната намеса се счита за решаваща. Училищните инициативи не само служат за подсилване на положителните усилия на основните заинтересовани страни, но коригират неуспешните опити на родителите да повлияят върху неприемливото поведение на техните деца. В

качеството си на ключови заинтересовани страни родителите и учениците носят отговорността и играят съществена роля в опитите на училището за превенция и справяне с насилието в училищната общност и навсякъде в обществото.

Законодателство и правни инструменти

Направен е преглед на основните международни документи, имащи отношение към насилието в училищата, които са транспонирани в малтийското законодателство. Сред тях са Европейската конвенция за правата на човека (1950), Декларацията на ООН за правата на детето (1989), Стратегията на Съвета на Европа за правата на детето (2012 – 2015) и Международната конвенция за преодоляване на всички форми на расова дискриминация (1969). Изброени са и националните нормативни документи, които имат отношение към насилието в училищата: Законът за образованието, Наказателният кодекс и Законът за равните възможности.

Същинската част на документа представлява преглед на значението на термина „насилие“, видовете насилие, уязвимите групи ученици и възприетия подход на справедливото отношение за справяне с насилието в училищата.

Същност на термина „насилие“

Уточнено е значението на термина „насилие“ в смисъл на повтарящи се умишлени действия на отделно лице или група лица, които пряко или непряко вредят на лице, неспособно да се защити. Насилието намира изражение по различен начин. Често е предизвикано от предубеждения спрямо определено лице или група лица. Те могат да се основават на реални или въображаеми причини. Насилието се счита за форма на агресивно поведение, което наруша-

ва правата на жертвите, срещу които е насочено.

Видове насилие

В документа е направен преглед на видовете насилие. Обособени са две големи групи: директно и индиректно, като към тях се прибавят кибернасилие, дискриминация по расов и религиозен признак и сексуално насилие.

Директното насилие предполага непосредствено взаимодействие със жертвата. Разделя се на две категории:

- **физическо насилие** – включва всеки физически акт, чийто резултат причинява вреда на жертвата. Тук се отнасят действия като удряне, ритане и нараняване, но също взимането и повреждането на вещь, принадлежаща другиму.

- **вербално насилие** – това е най-разпространената форма. Изразява се в обидни думи, дразнене, заплашване и расистки коментари.

Индиректното насилие намира изражение в разпространяването на клюки и слухове. Идентифицира се по-трудно. Има за цел увреждане на обществената репутация на жертвата и/или да предизвика унижение чрез изолиране, разпространение на невярна информация и слухове за жертвата, включително и притесняване на жертвата чрез физически жестове, заплашителни погледи, шеги и др.

Кибернасилието представлява безпокойство чрез използването на технологии и/или онлайн медии. Може да бъде както публично, така и скрито. Повечето случаи са констатирани в домашна обстановка, но последствията от такива действия се свързват с училищния контекст. Примери за кибернасилие са използването на електронни средства за сплашване, нараняване, изолиране или увреждане на репутацията на жертвата чрез употреба на

имейли, незабавни (инстантни) съобщения, други текстове или цифрови изображения, изпращани чрез мобилни телефони, уебстраници и блогове, групи за чат и дискусии. Зловредното използване на социалните мрежи води до нарушаване на индивидуални човешки права и е незаконно.

Срещу **дискриминацията по расов и религиозен признак** училищата са задължени да насърчават равните възможности и добрите отношения сред членовете на своята общност. Освен това те следва да идентифицират всяка форма на дискриминация сред учениците и активно да ѝ противодействат. Примери за такива видове насилие са: физическа агресия, основана на цвят на кожата, етнос, националност или религиозни обичаи; употреба на унизителни епитети, обиди или расистки шеги; носене на материали с расистко съдържание в училище; вербално оскърбление или заплахи; подбуждане към расизъм; расистки коментари по време на дискусии; подигравка заради индивидуални културни и религиозни различия (облекло, храна, музика, начин на молитва).

За превенция на **сексуалното насилие** училищата са задължени да осигурят безопасна и приветлива среда за всички ученици. Уточнено е, че сексуално насилие е всяко поведение, физическо или нефизическо, насочено към сексуалността или пола на определена личност. Всяка форма на сексуално насилие е определена като неприемлива. Сред примерите за сексуално насилие се изброяват: неуместно докосване, употреба на унизителни епитети, сексистки обиди, шеги и надписи, носенето на материали със сексуален характер в училището, сексистки коментари или намеци чрез каквито и да е средства, присмех над определено лице заради стереотипи и други неподходящи коментари.

Уязвими групи ученици

Специално внимание е отделено на уязвимите групи ученици. Липсата на толерантност към културното разнообразие и социалните неравенства е изтъкната като причина за т. нар. „насилие на базата на идентичност“. Така е аргументирана опасността от предразсъдъци, стереотипи и поставяне на етикети спрямо хора с особена идентичност.

По-често жертва на насилие са ученици със специални образователни потребности и/или трудности в обучението. Тази констатация се обяснява с неразбирането на закономерностите в обществото и трудностите в комуникирането. Учениците с комплексни нужди не разбират стойността на приятелството и границите във взаимоотношенията, а други не могат да преценяват информацията, която споделят. Поради неувоените социални умения, тези ученици често са отхвърлени от своите връстници, като стават обект на закачки и подигравки.

Други разпространени причини за

насилието се обосновават от физически особености, като цвят на косата, тегло или носенето на очила. Обект на присмех са също интелигентни и надарени ученици. Не трябва да се забравя, че децата и младите хора могат да бъдат обект на насилие и без някаква видима причина.

Справедливост в училищата

Училищата са задължени да формират учебна среда, в която учениците усвояват необходимите умения за адекватно поведение в училищната общност. Учениците с неприемливо поведение трябва да го коригират и да носят отговорност за своите действия. За тази цел се насърчава „справедливото правосъдие“ (restorative justice) в училищата, което се изразява в надграждане на училищната среда, подобряване на обучението и насърчаване на младите хора да бъдат по-отговорни и съпричастни. Подходът се определя като ангажимент на цялата училищна общност за *нулева толерантност към насилието*.

Източник:

Addressing Bullying Behaviour in Schools. Policy (October, 2014)

<https://education.gov.mt/en/Documents/Addressing%20Bullying%20Behaviour%20in%20Schools.pdf>

Й. Илиев

ФИНЛАНДИЯ

KiVa – програма на Министерството на образованието и културата срещу насилието в училищата

Наред с постигането на отлични академични резултати, финландското правителство решава да положи съгласувани усилия за повишаване благосъстоянието на децата и признава необходимостта от наблюдение на нивата на училищен тормоз. В продължение на много години правителството разчита на законодателството, което

вменява задължения на училищата да създават собствени планове за действие и изисква ангажимент от страна на училищния персонал да се намесва незабавно в ситуации на тормоз (*нулева толерантност*), но това не води до намаляване на отчетените случаи на тормоз.

Екип от експерти и докторанти в Университета в Турку провежда години наред изследвания в областта на архитектурата на тормоза. Министерството

на образованието и културата подписва договор с екипа за разработване програма за превенция и справяне с насилието във финландската училищна система.

KiVa е разработена съвместно от Факултета по психология и Центъра за научни изследвания в областта на ученето на Университета в Турку. Приложена е пилотно и е оценена в периода 2006 – 2010 г. В проучването са включени 30 000 ученици и техните учители от 234 училища.

KiVa е акроним на “**K**iusaamista **V**astaan” (Срещу тормоза). Тя има за цел да определи норми, да изгради умения, поведение, нагласи и климат в класната стая и в училище за ограничаване и справяне с тормоза. Програмата предлага универсални действия на всички нива в училищната система за преодоляване на потвърдените случаи на тормоз.

Компоненти на програмата

Универсалният учебен план съдържа три модулни единици, подходящи за възрастови групи от 7 до 9 години, от 10 до 12 години и от 13 до 15 години. Разработени са обучението, ресурсите, уроците, онлайн дейностите, насоките за родителите и начините за подкрепа.

Всеки един от модулите е съставен от десет структурирани урока, всеки с продължителност около час и половина. Обикновено са разделени на две занимания от по 45 мин. на месец, които включват: *работа в екип, тренинг за уважение към другите, обучение за разбиране на емоциите, процеси на взаимодействие между членовете на групата и обучение за работа под натиск*. Отделя се специално внимание на видовете тормоз, как той се влияе от

свидетелите/зрителите, последствията от него и как отделните лица и класът като група може да го намали. Уроците включват: дискусии (в целия клас и в малки групи), ролеви игри, видеоклипове на хора, които споделят за тормоза, на който са били подложени, групова работа, писмени задания и дейности за целия клас. И в двата модула са включени онлайн игри, свързани с разискваните теми, които са насочени към усвояване на знания от типа „*Аз знам*“, извършване на дейности от типа „*Аз мога*“ и използване на уменията в ежедневието на принципа „*Аз правя*“. Игрите могат да се играят в училище и/или у дома.

Програмата предвижда презентации в помощ на учителите и родителите. Поставят се KiVa плакати в цялото училище, а персоналът носи жълти жилетки с надпис „*Срещу насилието*“, за да насочва непрекъснато вниманието на всички върху проблема. Насърчава се участието на родителите в подкрепа на програмата. KiVa поддържа публичен интернет сайт за родители и други лица, заинтересовани да научат повече за нея, за тормоза и как да подкрепят децата да говорят и/или да застават срещу него.

Програмата насърчава изграждането на социални умения, като например създаване на приятелства, подкрепа и защита на децата от преследване. Това увеличава съпричастността на учениците към техните връстници, които са обект на тормоз, и формира социална отговорност. Учениците, преживели тормоз, изграждат умения за създаване на приятелства, което намалява риска от повторение на инцидентите и увеличава вероятността да бъдат приети от съучениците си. Учениците, които притежават по-високи нива на емпатия, обикновено са по-социализирани, ха-

ресвани от връстниците си и по-малко агресивни.

Справяне със случаите на тормоз

В програмата са включени конкретни мерки, които трябва да бъдат предприети от KiVa екипа и класния ръководител, когато е съобщено за настъпил инцидент. Екипът, състоящ се от учители, членове на училищния персонал, образователни психолози и треньори (преминали обучение за прилагане на KiVa) и др., внимателно и подробно разглежда инцидента, за да установи дали отговаря на характеристиките на тормоза. Според статистическите данни 60% от докладваните инциденти отговарят на определението за училищен тормоз. Член на екипа осъществява първата среща с жертвата, за да изясни ситуацията и да предложи подкрепа. Следват срещи на целия екип с насилника и жертвата поотделно. На тях се изисква от насилника да предложи и да се ангажира с действия, които да помогнат на жертвата. Следващите срещи се провеждат с двете страни едновременно. Класният ръководител осигурява един или двама връстници, с доказана репутация на уравновесени миротворци, в подкрепа на жертвата. В процеса на разговорите и дискусиите между страните се насърчава продължаващо положително поведение от страна на насилника.

В края на всяка учебна година Министерството провежда анкета във всички училища в страната, в която учениците съобщават дали са били жертва и обект на училищен тормоз. Резултатите от анкетата се изпращат обратно на училищните ръководства, придружени със статистическа информация за цялата училищна система. По този начин всяко училище може да оцени напредъ-

ка си в намаляването на тормоза и да сравни собствените си резултати с тези за страната като цяло.

Резултати от прилагането на програмата KiVa

Мерките, прилагани от KiVa екипите при разрешаване на случаите на тормоз, показват подобрене в 98% от тях. Тормозът е напълно прекратен в 86% от отчетените инциденти. Посочват се и редица други положителни резултати като: *повишаване на ангажираността на учениците в учебния процес, намаляване на отсъствията от училище, повишаване на съпричастността към жертвите и ангажиране с тяхната защита, намаляване на субективизма при възприемането на проблема за тормоза и негативните схващания*. Програмата се прилага от 2011 г. в над 90% от училищата в страната и всяка следваща година резултатите отчитат значителен спад на тормоза в училищата.

KiVa е придобила широка публичност извън границите на Финландия и се разпространява в други страни и региони с бързи темпове. В момента, програмата има лицензирани партньори в Белгия, Естония, Люксембург (Мрежа на европейските училища), Холандия, Нова Зеландия, Обединеното кралство, Гърция, Италия, Южна Африка, Швеция и САЩ.

Как се става лицензиран партньор

KiVa партньор или лицензиант е организация, на която Университетът в Турку е предоставил правото да търгува, разпространява и продава KiVa продукти и да използва знанията, свързани с програмата, за целите на изпълнението на програмата в дадена държава или

регион, което се посочва в споразумението за лицензиране. Университетът подкрепя усилията за въвеждането на програмата в съответната страна или регион.

Кой може да стане лицензиран партньор

Лицензираният партньор поема дългосрочен ангажимент, който изисква експертни познания в областта на образованието, развитието на училището, обучението на учители и/или работата по превенция на тормоза. Примери за такива партньорски организации са неправителствени организации, общини, обществени или частни фирми за обучение или издателства. От партньора се изисква да притежава ресурси, за да се подготви, да внедри програмата и да поддържа училищата, прилагащи я в

определения район.

Какви стъпки се предприемат при прилагането на KiVa в нов регион

Процесът започва с договаряне и подписване на споразумение за лицензиране с Университета в Турку. За да има достатъчно време за предварителна подготовка, се препоръчва договорът да е подписан най-малко две години преди внедряването на програмата. Този период е необходим за планиране на всички предварителни дейности и изготвяне на езикова версия (ако е необходимо) за съответния регион. Също така трябва да се отдели една година за обучение на специалисти, които могат да използват ресурсите и възможностите на програмата, както и да се подберат училищата, в които ще се прилага.

Източници:

1. J. Hutchings, S. Clarkso (2014), "KiVa Anti-bullying Programme"
<http://www.centreforearlyinterventionwales.co.uk/documents/KiVainfobooklet.pdf>
2. KiVa school
<http://www.kivaprogram.net/program>

В. Лозанова

ПРЕДСТАВЯМЕ ВИ

ПРАКТИЧЕСКО РЪКОВОДСТВО ЗА СЪЗДАВАНЕ НА СПОРАЗУМЕНИЯ ЗА ПОВЕДЕНИЕ В УЧИЛИЩАТА В АВСТРИЯ

По какво се познава доброто училище

Училищният живот се проектира съвместно

Международните изследвания ясно показват, че зад „добрите“ училища стоят добри взаимоотношения между училищните партньори. За да има успех едно училище, всички те трябва да се включат в училищния живот.

Доброто сътрудничество обаче не се случва само. За него трябва да се работи. То се основава на взаимното уважение и на познаването на правата и задълженията, както и на очакванията. Затова споразуменията между училищните партньори и тяхното спазване са важна стъпка към училищна култура с високо качество.

Качество и училищно управление

Специална роля имат директорите, които са отговорни не само за управлението, организацията и администрацията на училището и използването на ресурсите. Те трябва да съдействат и за сътрудничеството между училище, родители/настойници и ученици. Важно е всички заинтересовани страни да знаят какво се случва в тяхното училище.

Училищното ръководство има

важна координираща и управленска функция за сътрудничеството и споразуменията между партньорите. Неговите педагогическо-консултантски умения, експертни познания и стил на ръководство се отразяват на цялата училищна общност.

Съвместната работа развива отговорност

Благоприятна възможност за формиране на добро училище е съвместната разработка на споразумения за поведение. Тези споразумения се отнасят както до самото поведение, така и до процеса на съгласуване.

За да се спазват споразуменията между училищните партньори, има нужда от общо разбиране за начините на подкрепящо и насърчаващо поведение: да се чуе и разбере другият партньор, да се приеме като такъв, да се представи собствената позиция и да се намерят допирните точки. Откритото общуване, безусловното уважение, реалното участие и демократичното действие водят до удовлетворяване на всички заинтересовани страни и до общия успех на училището. Процесът на споразумяване носи не само видим резултат, но също така може да има положително въздействие върху развитието на отделната личност.

Отговорността е на всички

Добрите училища и добрите споразумения за поведение се отличават с това, че се възприемат като такива от всички участници и заинтересовани страни. Така дори самият процес на споразумяване е частична победа и успех за училищните партньори.

Особено важно е, че отговорността за „доброто“ училище никога не е само на един от партньорите. Всички са отговорни: учениците и техните родители, учителите и ръководството на училището.

От съществено значение за качеството в едно училище е, че още от самото начало са ясни правилата, които се прилагат. Така училищните партньори знаят какво се очаква от тях и какви задачи ще им бъдат поставени. При това трябва да се разчита на всички участници!

Правилата са необходими

Предпоставки за сътрудничество

Учениците прекарват с учителите до 35 часа на седмица. Това е много време. Време, което, освен за изискване на успеваемост, може да се използва и за разработване и оформяне на култура на взаимоотношенията.

Ако се счита, че много прояви на насилие са резултат от неправилна или недостатъчна комуникация, ясно е, че този проблем изисква действие. Който иска общи правила за поведение, трябва да възприеме другия и да е готов да общува с него. Пътят за постигане на споразумение за поведение е разбирателството, по този начин споразуменията имат важен принос за разрешаването на конфликти.

Един футболен мач е немислим без правила. Въпреки че в училище – с изключение на часовете по физическо възпитание – рядко се явяват два отбора един срещу друг, за постигане на це-

лите в дадена група (екип) е полезно да се изяснят правилата, по които сътрудничеството ще функционира.

Училищен правилник и вътрешноучилищен правилник

Правата и задълженията на учителите, учениците и родителите/настойниците са определени от училищното законодателство. Регулациите трябва да се спазват от всички училищни партньори. На тази задължителна основа, която осигурява по принцип конкретните условия за учебната дейност, училищните партньори могат да създадат определени договорености, които – подобно на пръстови отпечатаци – са изцяло уникални. Съответните споразумения може да са непретенциозни и делови, но също така и изключително творчески – единствено не бива да са в конфликт с училищното законодателство.

Всичко това означава:

Училищният правилник е регламент на Министерството на образованието и важи за всички училища. Той определя например правилата за учениците относно спазването на учебното време, посещаването на училище, поведението и участието в клас. Също така съдържа предписания за учителите. В него се изброяват различните средства за възпитание, които се използват в зависимост от случая: при „добро поведение“ на учениците се прилагат: поощрение, признание, похвала и благодарност; при „лошо поведение“: забележка, смърмяне/порицание, консултативни разговори, и накрая – предупреждение.

На базата на тези задължителни правила всяко училище може да разработи свои, които са подходящи за него и отговарят на специфичните му характеристики. Решенията за тях не трябва да се взимат от едно лице, а от комитета на училищната общност или от учи-

личното настоятелство. Учителите, родителите/настойниците и учениците от един клас могат да изработят свое споразумение за класа, което, в зависимост от нуждите им, обяснява по-подробно точките на вътрешните правилата на училището.

Всичко това означава, че споразуменията за поведение са част от вътрешния правилник на училището. Те са в съответствие с училищния правилник и използват очертаното пространство за повече качество в училището. Освен това в споразуменията училищните партньори могат да регулират на практика прилагането на техните индивидуални права и задължения.

Целите са важни

Според наредбите училището трябва да даде възможност за образование на учениците. Те трябва да:

- бъдат насърчавани да придобиват знания самостоятелно и активно, а също и да мислят критично в конфликтни ситуации и противопоставяния (**опит**);

- усъвършенстват своите таланти и възможности, но също така и познанията си за своите силни и слаби страни, както и желанието да се развиват, за да опознаят и изпробват себе си в нови ситуации (**умения за самостоятелност/самооценка**);

- изграждат способността и стремежа си за поемане на отговорност, за солидарност с другите, за инициативност, за участие във формирането на социалния живот във и извън училището (**социални умения**).

Смислените споразумения за поведение в едно училище се ръководят именно от тези основни цели.

Уточняване на желаниа и очаквания

Процесът на договаряне започва много преди цялостното споразумение

да се оформи окончателно. Полезно е да се съберат в брейнсторминг желанията и очакванията на ниво клас. Всяка група от училищни партньори трябва да отговори за себе си на няколко въпроса:

1. Какво се очаква: от директора/ръководителите на училището; от учителите; от другите лица, заети в училището; от учениците; от родителите/настойниците; от едно успешно училище.

2. Как да се допринесе за това, което е важно.

3. Как да се насърчава участието в училището.

4. Какво да се каже на всеки от училищните партньори.

5. Как да се поощряват и други училищни партньори да участват в сътрудничеството.

6. Как да се мотивират останалите.

След фазата на самостоятелно участие групите могат взаимно да си представят резултатите. Правилата трябва да се формулират едва след задълбочено обсъждане на отделните позиции и преценки – на базата на установените потребности и правните разпоредби.

Какво прави споразуменията успешни

Важно: Ако училищните партньори участват активно в планирането и изготвянето на споразуменията за поведение, те са по-склонни да ги приемат и да се чувстват отговорни за изпълнението им. За да се приеме едно споразумение, то следва да бъде подписано от учителите, родителите/настойниците и учениците.

Едно споразумение може да бъде успешно приложено, ако:

- всички училищни партньори са убедени в неговия смисъл;
- задълженията на всички заинте-

ресовани страни са балансирани и не става дума за превъзходство на едната страна и зависимост на другата;

- е ясно, че всички разбират споразумението по един и същ начин;
- е практически постижимо.

Споразуменията отварят възможности

Зад споразуменията за поведение стои едно позитивно, открито разбиране за сътрудничество. Регулацията не означава да се ограничава, а да се позволява нещо.

Следователно споразуменията за поведение трябва да:

- са положителни изявления за намерения, а не забрани;
- оформят съвместен училищен живот, вместо да го ограничават със санкции;
- бъдат приети сериозно от всички, които участват.

Споразуменията за поведение НЕ трябва да:

- се разбират като един вид заместващи закони за допълнителен натиск;
- се разглеждат като инструменти на властта.

🕒 Модели на поведение

За да се утвърди културата на споразумяване в дадено училище, всички страни трябва да чувстват, че атмосферата в съвместния училищен живот се променя към по-добро.

За това допринасят определени модели на поведение:

- Да се изказват похвали пред групата/класа (мотивиране).
- Да се критикува само в лични разговори.
- Да се реагира незабавно (а не да се натрупват реакции).
- Да не се осъжда никой.
- Да не се обобщава.

- Да се формулира как да се прави, а не как да не се прави.

- Всеки път, когато е възможно, засегнатите лица да участват по подходящ начин във вземането на решения.

🕒 Езикът създава реалност

По отношение структурата и обхвата на споразуменията за поведение важи следното: **по-малкото е повече**. Споразуменията трябва да бъдат формулирани позитивно, да имат мотивационен характер и лично обръщение.

Примери за такива форми са:

- Ние искаме да се отнасяме помежду си одобрително и с уважение.
- Оставяме общите помещения така, както бихме искали да ги намерим.
- За по-конструктивна и продуктивна работна среда всички ученици, а също и учителите, трябва да бъдат точни.
- Отиваме с открито сърце в училището и се подкрепяме взаимно.

🕒 Как се вземат решенията

Като част от вътрешноучилищния правилник и в съответствие със Закона за училищното образование в Австрия (Schulunterrichtsgesetz – SchUG), споразуменията за поведение се определят от училищните форуми (в общообразователните училища до 8. клас – т.е. задължителното образование) или от комитета на училищната общност (в училищата на общообразователното/ професионалното средно образование).

За взимане на решение в училищните форуми (Schulforum) се изисква присъствието на най-малко две трети от членовете на групата на класните ръководители, от една страна, и представителите на родителите, от друга страна, както и мнозинство от най-малко две трети от подадените гласове във всяка група. За решение в ко-

митета на училищната общност (Schulgemeinschaftsausschuss) се изисква присъствието на най-малко две трети от представителите на учителите, учениците и родителите/настойниците, както и мнозинство от поне две трети от подадените гласове във всяка група.

Последствията

☞ Контрол относно спазването на споразуменията

Всеки, който е прекарал дълго време в по-голяма група, знае, че конфликтите не могат да бъдат избегнати веднъж завинаги – без значение колко сериозни договорки са били постигнати. В училище не е по-различно. Колкото и да се държи на споразуменията, те може да се провалят в училищното ежедневие. Затова трябва да бъдат редовно сравнявани с реалността, в противен случай губят своята ефективност и надеждност.

Всеки клас или училищна общност може да направи това по свой собствен начин. *Важно е обаче изискванията за спазване на правилата да не се отнасят само за учениците, а и за другите училищни партньори.* Резултатите от проверката следва да бъдат адекватно анализирани и използвани като основа на предложения за подобрения. Споразуменията са успешни само когато се подкрепят за по-дълъг период от всички училищни партньори. Но дори и да се установи, че общите правила са нарушени, това не означава автоматичното им спиране, докато се обсъждат мотивите и възможностите за промяна. От съществено значение е наличието на желание да се работи върху този процес.

☞ Когато споразуменията не се спазват

Споразуменията трябва да засилят желаното поведение. Който поема отго-

ворност, се научава да разчита на собствените си способности. Чрез така насърчаваните социални умения, споразуменията за поведение помагат за избягване на конфликти или за по-добро справяне с тях.

Понякога проблемите са по-продължителни. Споразумението за поведение е добра основа за по-нататъшна дейност.

При разрешаването на конфликти първо се взимат предвид аргументите на лицата, които са пряко засегнати. Само в случай че по този начин не може да се постигне изясняване на ситуацията, се включват и следващите нива. Правилото се отнася както за учителите, така и за родителите и учениците.

Тази практика изисква способност за справяне с критиката – както активна, така и пасивна. За да се подобрят комуникацията, може да е полезно да се включат експерти – като училищни психолози или специалисти извън училището – за модериране на подобни процедури.

☞ Определяне на ясни последствия

Ясно е, че не всички ще се придържат към споразуменията. Целта на училищната общност е отговорно да обясни как възнамерява да подходи към тези хора, които не се придържат към правилата. Това се отнася не само за учениците, но и за другите училищни партньори.

Когато нарушаването на правилата няма последствия, споразумението за поведение остава лист хартия без никакво значение. Понеже то наистина е предназначено за укрепване на справедливостта, подпомагането или други положителни поведенчески модели, необходимо е да се реагира на такова поведение, което е в противоречие с постигнатите договорености.

Последствие не е синоним на наказание. Важни фактори за дефинирането му са:

- Последствията трябва да бъдат ясни, още преди да се установи появата на нарушение.
- Свободните и взаимно договорени последици се възприемат по-лесно, отколкото произволно наложените.
- Връзката с предходно проблематично поведение трябва да стане ясна във всеки отделен случай.
- За „активно покаяние“ е нужно да има смислена връзка между закононарушение и последствие.
- Последствията не могат да изключват засегнатия.

🔍 Училищен надзор: контрол и препоръки

Вътрешноучилищният правилник и споразумението за поведение се

утвърждават в самото училище и се свеждат до знанието на органите за училищен надзор в региона и провинцията. Те проверяват дали споразумението е в съответствие със закона. Училищният надзор има също така съвестителен глас, ако училищните партньори искат да сключат подобно споразумение.

Не съществува универсална рецепта за идеално споразумение за поведение. Поради разнообразието на училищните общности, подходящи споразумения за поведение могат да бъдат създадени само в индивидуален процес. Вълнуващо предизвикателство е да се вземат предвид и участниците, и приоритетите, и условията в едно училище.

Едно е сигурно: със споразумението за поведение училището може само да спечели!

Източник:

Vereinbaren schafft Verantwortung

Ein praktischer Leitfaden zur Erstellung von Verhaltensvereinbarungen an Schulen

<https://www.bmbf.gv.at/schulen/unterricht/ba/verhaltensvereinbarungen.pdf?50klkg>

Л. Дърмонова

ПРОМЯНА НА ПОВЕДЕНИЕТО: МОДУЛ НА ЮНЕСКО ЗА ОРИЕНТИРАНЕ И КОНСУЛТИРАНЕ

*„Поведението – това е огледало, в което всеки показва своя облик.“
Йохан Волфганг фон Гьоте*

Какво е поведение

Поведението – това е начинът, по който индивидът действа сам по себе си. То трябва да се разглежда във връзка с явление, обект или човек и с нормите на обществото. Поведението е подходът, по който индивидът се отнася към околните или борави с обектите. То може да бъде определено като добро

или лошо, нормално или ненормално според обществените норми. Обществото винаги ще се опитва да коригира лошото поведение и да върне необичайното според него поведение към нормалното. Причините за различията в поведението на учениците са систематизирани в следващата таблица:

Таблица 1: Основни причини за различия в поведението на учениците.

РАЗЛИЧИЯ	ПРИЧИНИ
ИНДИВИДУАЛНИ РАЗЛИЧИЯ	<i>Обусловени от пола</i>
	<i>Интелектуални</i> – някои от децата са ярки, други – скучни и затворени; някои са гении, други – с ниска самооценка; някои страдат от комплекс за малоценност, други – от комплекс за превъзходство и високо мнение за себе си и т.н.
	<i>Физически</i> – външен вид, черти на лицето, бързина на растеж и развитие, енергичност, поза, височина, тегло и др.
	<i>Личностни и емоционални</i> – интереси, способности, стремежи, убеждения, нагласи и други личностни характеристики.
РАЗЛИЧИЯ В СЕМЕЙНИТЕ МОДЕЛИ	<i>Многодетно семейство</i> – недостиг на битови ресурси и чувство на неудовлетвореност.
	<i>Социално-икономически статут на семейството</i>
	<i>Структура на семейството</i> – учениците могат да живеят щастливо или под стрес, в зависимост от вида на семейството. По-малкото дете в семейството може да е свръхобгрижвано, да изпадне в зависимост и да има проблеми в училище.
ЗАБОЛЯВАНИЯ И УВРЕЖДЕНИЯ	<i>Генетично определени увреждания</i>
	<i>Мозъчни увреждания и дисфункции</i>
	<i>Последици от неправилно хранене през ранното детство</i>
	<i>Хиперактивност</i>
	<i>Физически заболявания или увреждания:</i> <ul style="list-style-type: none"> • Хранителни разстройства – анорексия, булимия и др. • Нарушено отделяне – напикаване и др. • Двигателни нарушения – тикове и др. • Нарушения на съня – сомнамбулизъм • Труден темперамент
ЗАОБИКАЛЯЩА СРЕДА	<i>Физическа среда</i>
	<i>Социална среда</i>
ПСИХОЛОГИЧЕСКИ ФАКТОРИ	<i>Степен на мотивация</i>
	<i>Степен на удовлетворяване на потребностите</i>
	<i>Плахост, срамежливост, страх, лоша позиция в клас, изоставане, изолация, ръст, говорни затруднения, опасности за здравето и физически увреждания, страдание, тревога, слаба памет, лоша самооценка и др.</i>

Проблемно поведение

Във всяко училище има правила, които управляват ежедневните дейности и към които всички членове на училищната общност трябва да се придържат. Всеки, който се отклонява от тези правила, се счита за непорядъчен и обикновено се порицава или наказва. Той се квалифицира като поведенчески проблематичен.

Поведението може да се счита за нормално, ненормално или нарушено. Разликата между нормалното и нарушеното поведение обикновено е в степента на проява, а не във вида му. Няма ясно очертана граница между тях.

Причините за възникване на проблеми в поведението са представени в обобщен вид в следващата таблица:

Таблица 2: Фактори за възникване на проблеми в поведението.

КУЛТУРНИ ФАКТОРИ	Противоречиви културни ценности и стандарти: <ul style="list-style-type: none"> • Средства за масова информация • Общество • Смесени бракове • Сексуалността през пубертета • Упражняване на насилие върху дете • Амбиции/стремежи • Миграция от селата към градовете • Разделени родители, разводи • Бездомен и сирак • Липса на информация за пола и сексуалността • Съжителство с хора от противоположния пол • Расизъм • Принадлежност към малцинствени групи
УЧИЛИЩНИ ФАКТОРИ	<ul style="list-style-type: none"> • Липса на чувствителност към индивидуалността на учениците • Неподходящи очаквания към учениците • Непоследователно управление на поведението • Обучение в непригодни и неподходящи умения • Непредвидени деструктивни обстоятелства • Нежелателни модели на управление
РЕЛИГИОЗНИ ФАКТОРИ	<ul style="list-style-type: none"> • Редица нови религиозни течения са в процес на разпространение. Някои са умерени, но много от тях са доста агресивни и крайни. Младите хора намират някои от тях за привлекателни. В повечето случаи обаче те са подвеждащи и биха могли да подкопаят моралните им устои и да ги отклонят от верния път на себerealизация в обществото. • Отношението на някои църкви по социални и етични въпроси може да причини проблеми на младите хора и особено на момичетата (например с позицията си за контрацепцията и контрола на раждаемостта). Това създава объркване и безпокойство у младежите и е предпоставка за прекъсване на образованието, нежелана бременност и изоставяне на новородените поради неспособността им да се грижат за тях.

Управлението на поведението изисква да се приложат подходяща процедура, подход и методи за справяне с проблемното поведение. Това може да бъде трудно, ако причината за подобно поведение не е известна. Затова, на

първо място, е важно да се определи източникът на проблема. Това улеснява избора на подходящ модел и прилагането му за интервенция и управление на поведението на учениците.

Източник:

UNESCO, Training on Guidance and Counselling, Module 4 "Behaviour Modification"
http://www.unesco.org/education/mebam/module_4.pdf

В. Лозанова

ПОЛЕЗНИ ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ В ИНТЕРНЕТ

В публикувано от ЮНЕСКО ръководство срещу насилието в училищата, предназначено за учители, са подбрани – с приложена кратка анотация – по-важни интернет страници и портали, свързани с проблематиката.

Да изградим Европа за и съвместно с децата (Building a Europe for and with children)

www.coe.int/t/transversalprojects/children/

Информира за дейностите по Програмата на Съвета на Европа за насърчаване съблюдаването на правата на децата и защитата им от насилие.

Международна помощна линия за деца (Child Helpline International)

www.childhelplineinternational.org

Съдържа информация и препратки към други интернет страници във връзка с услуги на помощната линия, съвети и публикации.

Образование за мир: учебни ресурси (Educating for Peace: Classroom Resources)

www.global-ed.org/e4p/rm-teachers.htm

Представя образователни материали, свързани с мира и подбрана библиография относно насилието в училищата, предназначена за учители, възпитатели и родители.

Международно образование (Education International)

www.ei-ie.org/healthandsafety/

Предоставя препратки към доклади и статии, посветени на насилието в училищата.

Премахване на телесното наказание: пътят към конструктивната дисциплина на децата (Eliminating Corporal Punishment: The Way Forward to Constructive Child Discipline)

<http://publishing.unesco.org/details.aspx?&CodeLivre=4332&change=E#>

Информира за действията на ЮНЕСКО относно едноименния документ.

Възприемане на многообразието: набор от инструменти за създаване на приобщаваща, предразполагаща към учене среда (Embracing Diversity: Toolkit for Creating Inclusive, Learning-Friendly Environments)

<http://www2.unescobkk.org/elib/publications/032revised/index.htm>

Набор от инструменти, разработени от ЮНЕСКО Банкок, които включват способности и дейности за самообучение в създаване на приобщаваща, предразполагаща към учене среда.

Етично образование за децата (Ethics Education for Children)

www.ethicseducationforchildren.org/

Инициатива за насърчаване на основаното върху ценности и качествено образование за децата и младите хора. Сайтът осигурява пространство за обмяна на мнения, като включва ресурси, добри практики и други документи за етичното образование.

eTwinning: общност на училищата в Европа (eTwinning: School partnerships in Europe: School partnerships in Europe)

www.etwinning.net

Проект на ЕК, насърчаващ сътрудничеството между училищата в Европа.

Humane Education Advocates Reaching Teachers – HEART

www.teachhumane.org

Съдържа препратки към инструкции, програми за обучение на учители и други материали за хуманитарно образование.

Електронен ресурсен център за образование по правата на човека (Human Rights Education Associates Resource Centre)

www.hrea.org

Онлайн репозиториум за образование във връзка с правата на човека, с учебни материали, форуми, бази данни и препратки към други организации и ресурси.

Проект за образование по правата на човека (Human Rights Education Project)

www.aclrc.com/hrep.html

Предлага практическа помощ на ученици от началните нива на средното образование и техните учители.

Система за информация и документация относно човешките права (Human Rights Information and Documentation System – HURIDOCS)

www.huriresearch.org

Осигурява достъп до 4 500 уебстраници, посветени на човешките права и до над 100 хил. документа, свързани с насилието в училищата.

Ресурсен център по правата на човека (Human Rights Resource Center)

www.hrusa.org

Ресурсният център разпространява електронни и печатни ресурси, подготвя специалисти, обучава студенти и организира мрежи за споделяне на добри практики в помощ на обучението по правата на човека.

Междуведомствена мрежа за образование в извънредни ситуации (Inter-Agency Network for Education in Emergencies)

<http://www.ineeserver.org/>

Има за цел да гарантира правото на образование в извънредни ситуации и възстановяване след кризи.

Международна обсерватория за насилието в училищата (International Observatory on Violence in Schools)

<http://www.ijvs.org/3-6185-International-Observatory-on-Violence-in-School.php>

Интернет порталът на едноименната неправителствена организация допринася за събирането, насърчаването и разпространението на интердисциплинарни изследвания върху насилието в училищна среда, оценяването на училищната среда и подпомагането на обучението на учители и други професионалисти.

Да запазим училищата безопасни (Keep Schools Safe)

www.keepschoolssafe.org

Съдържа ресурси относно насилието в училищата, които са предназначени за учители, училищни администратори, родители и ученици. Налична е също информация за безопасност и превенция на насилието под формата на статии и постове.

Учене без страх – глобална кампания за прекратяване на насилието в училищата (Learn Without Fear – Global Campaign to End Violence in Schools)

<http://learnwithoutfear.org>

Предоставя доклади и научни изследвания по въпросите на насилието в училищата.

LIFT OFF: Трансгранична инициатива за образование по правата на човека в основните училища (LIFT OFF: Cross Border Human Rights Education Initiative for Primary Schools)

www.liftoffschools.com

Съдържа материали, подходящи за различни възрастови групи, разработени с оглед насърчаването на разбирането и съблюдаването на човешките права.

Електронна клирингова къща MINCAVA (MINCAVA electronic clearinghouse)

www.mincava.umn.edu/

Порталът осигурява актуални образователни ресурси относно всички видове насилие, като разполага с база данни от над 1 000 ръководства, видеоматериали и други ресурси.

Служба на Върховния комисар по правата на човека: обучение и образование (Office of the High Commissioner for Human Rights: Training and education)

www.ohchr.org/EN/PublicationsResources/Pages/TrainingEducation.aspx

Интернет страницата осигурява редица ръководства, програми за обучение и други публикации относно образованието по правата на човека.

Курсове Pathways – ABC на насилието (Pathways Courses – the ABCs of Bullying)

http://pathwayscourses.samhsa.gov/bully/bully_intro_pg1.htm

Курсът обобщава причините и ефекта на насилието, техниките за превенция, програми, класифициране, възможности за повлияване, други правни/етични проблеми относно насилието.

Движение за обучение по човешки права (The People's Movement for Human Rights Learning)

www.pdhre.org/materials/

Предоставя ръководства и материали за обучение по правата на човека.

Спасете децата: преподавателски ресурси (Save the Children: Teaching Resources)

www.savethechildren.org.uk/assets/php/library.php?Type=Teaching+resources

Съдържа материали и статии на различни теми, предназначени за учители по правата на децата, гражданското образование и насилието към децата.

Безопасни училища/Здрави ученици (Safe Schools/Healthy Students)

<http://www.sshs.samhsa.gov/default.aspx>

Порталът разполага с над 50 документа и интернет страници, разглеждащи важни въпроси на превенцията на училищното насилие.

Спасете младежта: Национален център за превенция на насилието към младите хора (Safe Youth: National Youth Violence Prevention Center)

www.safeyouth.org

Предоставя статистически данни за насилието в училищата, програми за превенция, възможности за обучение, горещи линии, статии и брошури.

Училищни програми за превенция на насилието: указание за ползване на ресурсите (School-based violence prevention programs: A resource manual)

www.ucalgary.ca/resolve/violenceprevention/

Порталът съдържа информация за училищни програми за превенция на насилието срещу момичета и млади жени. Предоставя практически изследвания и експертна информация.

Стоп на насилието сега (Stop Bullying Now)

www.stopbullyingnow.com

Интернет страницата е разработена от Департамента по здравеопазването и човешките ресурси на САЩ. Съдържа статии и съвети, предназначени за деца и родители с цел превенция на насилието.

Преподаване на толерантност (Teaching Tolerance)

www.tolerance.org/teach/web/power_of_words/index.jsp

Предлага безплатна учебна програма, учебни дейности за младежи, родители и настойници.

Глобална програма за младежта: мониторинг на насилието в училище (The Global Program on Youth: Monitoring School Violence)

<http://gpy.ssw.umich.edu/projects/violence/>

Съдържа богата библиография, резюмета на публикации и научни изследвания относно мониторинга на насилието в училище.

Институт за превенция (The Prevention Institute)

www.preventioninstitute.org/schoolviol3.html

Предоставя стратегии, ресурси и договори за разработване на всестрани програми за превенция на училищното насилие, както и информация за минали проекти и такива, които все още са в ход.

Проект „Право на образование“ (The Right to Education Project)

www.right-to-education.org/

Интернет страницата има за цел да насърчава социалната мобилизация и правната отговорност с фокус върху нормативните предизвикателства пред правото на образование. Приложена е информация за образователните права в отделните държави.

ЮНЕСКО: Образование по правата на човека (UNESCO: Human Rights Education)

<http://www.unesco.org/en/human-rights-education>

Представя рамки и ръководства за образование по правата на човека, както и информация за добри практики.

ЮНЕСКО: Приобщаващо образование (UNESCO: Inclusive Education)

<http://www.unesco.org/en/inclusive-education>

Съдържа ключови документи, ръководства и инструменти за приобщаващо образование.

ЮНЕСКО-Международно бюро по въпросите на образованието: Да се научим да живеем заедно (UNESCO IBE: Learning to Live Together)

<http://www.ibe.unesco.org/en/learn-to-live-together.html>

Осигурява достъп до база данни с перспективни инициативи, преди всичко в училищна среда.

УНИЦЕФ: Закрила на децата от насилие, експлоатация и лошо отношение (UNICEF: Child protection from violence, exploitation and abuse)

<http://www.unicef.org/protection/index.html>

Интернет страницата на УНИЦЕФ предоставя информация за закрита на децата, включително правни рамки и статистики.

УНИЦЕФ: Ресурси за ученици и учители (UNICEF: Resources for students and teachers)

<http://www.unicef.org/siteguide/resources.html>

Препратки към ресурси относно правата на децата, дискуссионни форуми, аудио-визуални материали и колекция от статии.

Всеобщата декларация за правата на човека, преведена на повече от 300 езика и диалекта (The Universal Declaration of Human Rights in more than 300 languages and dialects)

<http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Pages/Introduction.aspx>

Най-пълната колекция от преводи на Всеобщата декларация за правата на човека.

Киберучилищен автобус на ООН (United Nations Cyberschoolbus)

<http://cyberschoolbus.un.org/>

Колекция от висококачествени материали, подготвени по проекта на ООН. Предназначени са за образователни цели (в началното, основното и средното образование) и за обучение на учители.

Програма за безопасни училища USAID (USAID Safe Schools Program)

www.usaid.gov/our_work/cross-cutting_programs/wid/ed/safeschools.html

Съдържа различни публикации и доклади.

VISIONARY

www.bullying-in-school.info/

Порталът е създаден в помощ на всички, търсещи информация за училищното насилие. Съдържа описание на проекти, добри практики, материали и други ресурси.

Световна програма за образование по правата на човека (World Programme for Human Rights Education)

<http://www2.ohchr.org/english/issues/education/training/programme.htm>

Интернет страницата се поддържа от Службата на Върховния комисар на ООН по правата на човека. Предоставя информация за програмата, като същевременно пропагандира основните принципи и методи на образованието по правата на човека.

Световен доклад за насилието над деца (World Report on Violence against Children)

<http://www.violencestudy.org/r229>

Предлага достъп до пълния текст на доклада на различни езици, с помощни и други свързани документи. Предлага се и по-достъпна версия.

Младежко партньорство (Youth Partnership)

www.youth-partnership.net/youth-partnership/

Обединява документи от регионални обучителни курсове, база данни с добри практики и доклади относно превенцията на насилието при младите хора.

Източник:

Stopping Violence in Schools: A Guide for Teachers (2011)

<http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001841/184162e.pdf>

Й. Илиев

НОВИ ИНФОРМАЦИОННИ ПРОДУКТИ НА НАЦИД

НАЦИД предлага на Вашето внимание готови реферативни обзори по актуални проблеми в областта на училищното и висшето образование, науката, технологичното развитие и иновациите, разработени въз основа на реномирани източници от Европа и света.

* * *

КРИТЕРИИ ЗА РАЗРАБОТВАНЕ И СИСТЕМИ ЗА ОЦЕНЯВАНЕ И ОДОБРЯВАНЕ НА УЧЕБНИЦИ В РАЗЛИЧНИ ДЪРЖАВИ

Систематизирани са основните резултати на международната конференция "Европейски практики за избор и разпространение на учебници", проведена в София през 2010 г. Представени са нормативните уредби, критериите и процедурите по одобряване на учебници в Австрия, Белгия (Френскоговореща общност), Германия, Италия, Канада, Полша, САЩ, Словакия, Унгария, Франция, Холандия и Швеция. Приложени са също ръководните принципи за качествени учебници на Бюрото по образование на Хонг Конг, като накратко е представен и софтуер за анализ на съдържанието на учебник.

август 2015 г.

ОЦЕНЯВАНЕ НА ПОСТИЖЕНИЯТА НА УЧЕНИЦИТЕ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕС

Изтъкнато е, че оценяването на учениците в държавите членки на ЕС се отличава с използването на разнообразни инструменти, методи и практики, формирани в резултат на дългогодишни традиции. Оценките също се диференцират по различни аспекти: вътрешни или външни, текущи или крайни, като освен това притежават различна тежест. В реферативния обзор са представени системите на оценяване в Австрия, Германия, Естония, Испания, Латвия, Полша, Финландия, Франция, Холандия, Чехия и Швеция.

юли 2015 г.

УЧЕБНИ ПЛАНОВЕ И ПРОГРАМИ В УЧИЛИЩНОТО ОБРАЗОВАНИЕ В ДЪРЖАВИТЕ ЧЛЕНКИ НА ЕС

Систематизирана е информацията за учебните програми и предмети (със съответния хорариум) в отделните етапи на училищното образование в 10 страни членки на ЕС (Австрия, Германия, Естония, Испания, Латвия, Полша, Финландия, Франция, Холандия и Чехия).

юли 2015 г.

СТАНДАРТИ ЗА ФИЗИЧЕСКАТА СРЕДА В УЧИЛИЩАТА И ДЕТСКИТЕ ГРАДИНИ В ДЪРЖАВИ ЧЛЕНКИ НА ЕС

Представени са национални и международни документи във връзка с необходимите изисквания към физическата среда в училищата и детските градини. Сред тях присъстват национални инициативи (закони, правилници, указания и програми), стандарти и минимални изисквания за физическата среда, планове, ръководства и др.

юни 2015 г.

ДОМАШНО ОБРАЗОВАНИЕ И РОДИТЕЛСКИ КООПЕРАТИВИ В СТРАНИТЕ В ЕВРОПА

Посочено е, че домашното образование е разпространена форма на обучение предимно в САЩ и Австралия, като в Европа отношението на държавите към него варира от толерантни регламенти до силно ограничителни разпоредби. В реферативния обзор е представена информация за правния статут на домашното образование и наличието на родителски кооперативи (семейни групи/фамилни центрове) в 26 държави в Европа.

април 2015 г.

За допълнителна информация: тел. 02/817 38 55 или e-mail: requests@nacid.bg